

új Kéve

A SVÉDORSZÁGI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

Akiről tényei beszélnek

“Nem hagylak titeket árván, eljövök hozzátok. A világ többé nem lát engem, de ti megláttok, mert én élek, és ti is élni fogtok. Én az Atyához megyek, és amit csak kértek majd az én nevemben, azt megteszem. Ha szerettek engem, tartsátok meg az én parancsolataimat, én pedig kérni fogom az Atyát, és másik Pártfogót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké: az igazság Lelkét, akit a világ nem kaphat meg. Ti azonban ismeritek őt, mert nálatok lakik, sőt bennetek lesz.” (János 14)

Pünkösöd a Szentlélek ünnepe. Boldog tapasztalás arról, hogy Istennek Lelke élő valóság, mely “nálunk lakik”, “bennünk van”. Ugyan ki merné azt mondani a szélről, hogy nincs, csupán azért, mert szemmel nem látni? Csak azt látom, hogyan hajlik nyomában a zsendülő kalász, érzem, miképpen hoz távoli mezőkről illatot, tapasztalom, miként szárítja fel a vizeket és párállja bodros felhővé, majd terelgeti fehér égi nyáját fent a magasban.

Áldását akkor látom, mikor esőt hoz a tikkadt tájra, s nyomában fű sarjad és élet virul. Langya tavasszal rügyet bont, hajtást növel és lombbal-koronával pompázza a fákat. Erejét is tapasztalom, amikor a vitorlába kapaszkodva sokezer tonnás hajót visz, majd orkánná válva erdőket szaggat, tetőket tépdés, vizeket áraszt és mindenütt rombol. S bár nem látom a szelet, mégis tapasztalom.

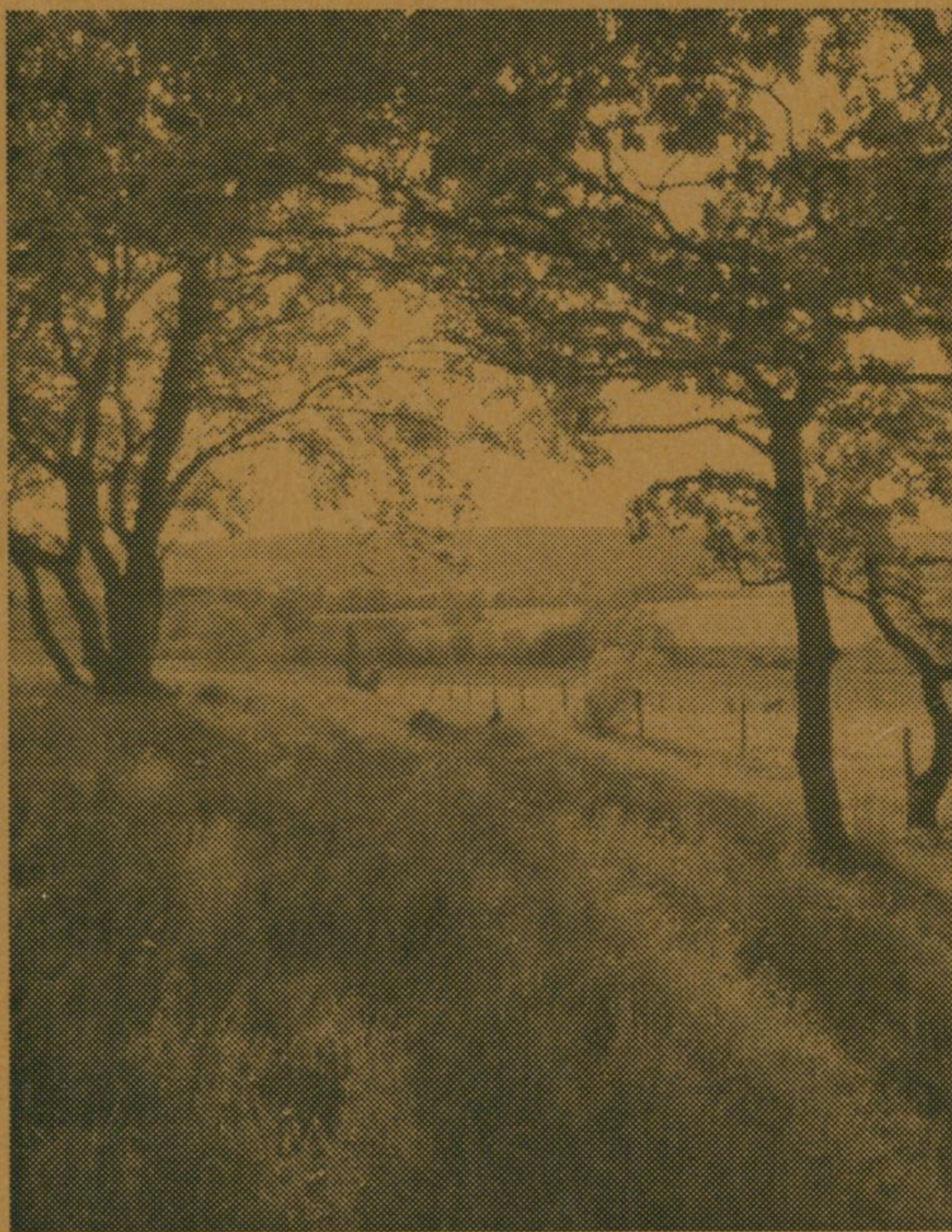
A pünkösdi lélek, Istennek Lelke is ilyen: mindenütt jelenvaló titokzatos erő, akiről tényei beszélnek. Hozzám is szól, bennem is munkálkodik: üzeneteket, ihletéseket hoz, olykor átmelegít és simogat, vagy éppen ostromol, megráz, porig sújt, hogy aztán a hetedik édig emeljen.

Akarja, műveli bennem az újjászületés csodáját. Felismerteti velem életem célját s a világ rejtett értelmét. Segít, hogy szándéka szerint szenvedéllyel és boldogan éljek. Érezteti életemnek olyan kiteljesedését, egy olyan minőségét, amit eddig nem tapasztaltam meg. És hogy miként teszi ezt? Csak a Lélek tudja. Ő ébreszti bennem a hitet és gyújt szívemben égi lángot. Ez a Lélek az, mely mintegy szárnyára emel és röpít soha nem látott magasságok felé. Istennek lelke, a pünkösdi lélek, akinek eljöv-

vetelét megígérte és megadta Urunk. Aki “nálunk lakik” és bennünk van.

Ezért így szólok ma hozzá, így imádkozok: Kitárom magam előtted, Istennek Szent Lelke. Hagyom, hogy feshítsd lelkem vitorláit, s hogy vezess boldog révek felé. Tölts el áhítattal és lobbantsd lángra bennem a szunnyadó gondolatot. Adj tiszta látást, felismerést, majd erős elszánást és erőt, hogy a jószándékot tett kövesse. Jövel Szentlélek Úristen! Ámen.

(Ravasz László nyomán)

“Nyomában fű sarjad és élet virul”

TISZTSÉGVISELŐK

Országos felügyelő / Stockholmi felügyelő
Az Egyháztanács elnöke

VERESS ZOLTÁN
117 69 STOCKHOLM Ekensbergsvägen 110
Tel/Fax: +46-(0)8-744 09 91

Országos gondnok / Malmöi felügyelő

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN
211 47 MALMÖ Carl Herslowsgatan 10
Tel: +46-(0)40-97 90 29

Tb. Országos felügyelő / Göteborgi felügyelő

BÉLDY ZOLTÁN
411 29 GÖTEBORG Landalabergen 14
Tel: +46-(0)31-20 66 95

Országos jegyző / Sölvesborgi felügyelő

TÓTH ILDIKÓ
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlgsgatan 4 H
Tel/Fax: +46-(0)456-140 37

Borås-Jönköpingsi felügyelő

SZÚCS KÁLMÁN
504 35 BORLÁS Bohusgatan 6
Tel: +46-(0)33-12 18 70

Tånggårde Gyülekezeti Otthon felügyelője

DEÁK GYÖRGY
302 55 BRÄMHULT Jutegatan 11
Tel: +46-(0)33- 23 03 07
A Gyülekezeti Otthon száma
Tel: +46-(0)33-27 50 22

Halmstadi felügyelő

BODONI DÉNES JÁNOS
302 55 HALMSTAD Andersbergstringen 121/7
Tel/Fax: +46-(0)35-21 71 09

Helsingborgi felügyelő

PATAI ERZSÉBET
252 52 HELSINGBORG Kristianstadsgatan 5
Tel: +46-(0)42-14 71 51

Katrineholmi felügyelő

ÁLLÓ RÓZSIKA
643 30 VINGLKER Parkvägen 23
Tel: +46-(0)151-103 01

Ljunghyi felügyelő

MIHÁLYI DÁNIEL
341 37 LJUNGBY Lgrdsvägen 66
Tel: +46-(0)372-832 96

Västerås felügyelő

REHÓ ISTVÁN
723 51 VÄSTERLÁS Glasbärgsgatan 7
Tel: +46-(0)21-12 09 91

Központi pénztáros

TÖRÖK ERNŐ
162 46 VÄLLINGBY (STH) Ängsullsvägen 85
Tel: +46-(0)8-36 78 57
A központi pénztár postabank-számlaszáma:

POSTGIRO 602047-3

LELKÉSZ

MOLNÁR-VERESS PÁL

124 73 BANDHAGEN (Stockholm)
Vintrosagatan 17/1
Tel/Fax: +46-(0)8-86 36 39
Telefonidő: kedd-szerda-csütörtök 10.00-14.00
és 18.00-20.00 óra között
Az általában péntek délutántól hétfő délelőttig
tartó hétfői szolgálati idő alatt
Tel (mobil): +46-(0)70-602 29 68

Tóth Károly Antal

Az út

Vajon mi valójában a halál? Megsemmisülés-e, melynek során ellobbanunk, mint a gyufaláng, és csak a világon hagyott ujjlenyomatunk marad meg egy ideig, míg el nem illan, szét nem foszlik az is? Vagy *élünk* tovább egy másik valóságban, amit mindennapi eszünkkel nehezen felfogható, előlünk rejtett anyagi-fizikai dimenzióként a tudományhitű emberek is el tudnak képzelni, de a testét elhagyott lélek honaként, *túlvilágként* nemigen. Megszűnünk-e a halálunkkor, vagy csak egy másik életre virradunk, ahol Isten - vagy rosszabb esetben csak az ítélete - vár reánk?

Nagy problémánk ez, mindenképpen a legnagyobbak közül való, hiszen a kérdésre adott válasz alapvetően meghatározza minden viszonyulásunkat. Tulajdonképpen egész életünket: ezt itt a földön is és azt a másikat is - ha van.

Tudom, hogy vannak, akiknek istenképével összefér az, hogy a halál számunkra mindenféle lét végét jelenti. Ez a felfogás vagy egy olyan istent hisz, mely a természet erőiben rejlik, és szinte maga is öntudatlan (ez tulajdonképpen a materializmusnak egy szellemiesített mása), vagy egy olyat, melynek talán csak arra vagyunk jók, hogy kissé eljátszadjon velünk, mielőtt ridegen a semmibe hullat minket. Mindkét kép ellentétes a vallások Istenével, és a hitetlenség álcájaként szolgál. Ezért határozottan állíthatjuk: ha Isten van, akkor halál utáni életünk is van. Ha Isten léteire igent mondtunk, akkor élet és halál kérdésében is véleményt nyilvánítottunk.

E kérdések racionális vizsgálatából szinte szükségszerűen tagadó válasz születik, mert az ész itt egy számára nem hozzáférhető területre kalandozik. Eszközei elégtelenek arra, hogy valódi esélye legyen egy érzékszervekkel nem megközelíthető, logikai kombinációktól idegen világ valóságának a *belátására*. A tagadás azonban gyakran *kényelmességből* származik, és ez nem csupán a helyes válasz keresésére való restséget jelenti, hanem azt is, hogy egy kedvtelésekért és kényünk szerint élt élet után egyszerűbbnek tűnhet megszűnni, mintsem erőfeszítést tenni a változtatásra, vagy vállalni ürességünkért a felelősséget.

Az emberek többsége nem hitetlen, hanem inkább bizonytalan. Valami kell legyen - mondják, megérzéseikre hallgatva -, valaki, aki fölötté áll ennek a világnak, és akitől valami értelem származik életünkbe, melynek önmagában való értelmetlenségét világos pillanatainkban mindnyájan érezzük.

Szerencsések, akik életükben, életükön fel tudják fedezni Isten kezenyomát. De mit csináljanak azok, akik inkább csak a bajokat látják, és a világ embertelenségét (valamint ezzel kölcsönhatásban: az istentelenségét) tapasztalva úgy érzik: Isten - ha van is - nincs a világban, nincs velünk, magunkra hagyott gyötrődéseinkben? Mert mindnyájan hajlamosak vagyunk azt várni, hogy Isten *győzzön meg bennünket* arról, hogy létezik, hogy szeret

(Folytatás a 23. oldalon)

Tíngagärde - magyar gyülekezeti otthon

EGYHÁZTANÁCSI ÉRTEKEZLET, VERSMONDÓ ÉS BIBLIAOLVASÓ VERSENY, KONFIRMÁCIÓ

Egyháztanácsi értekezletet, a tavalyi adventi-karácsonyi ünnepkörben kezdődött versmondó és bibliaolvasó verseny országos döntőjét, konfirmációs vizsgát, majd konfirmációval egybekötött ünnepi istentiszteletet tartunk május 29-31-ike között Tíngagärdén, gyülekezeti otthonunkban, illetve az ennek közelében fekvő Trogared-templomban. Meghívott vendégként igehirdetéssel szolgál közöttünk Lupták György kiskörösi, egyéves ösztöndíjjal Finnországban élő evangélikus lelkész.

Egyháztanácsi értekezletünk napirendjén elsősorban gyülekezeti közösségünk közeljövőbeni és távlati kérdései szerepelnek, közöttük egy új alapszabály tervezete, ezen belül is az egyháztagság formái és feltételei, a jövőtől bevezetésre kerülő egyházfenntartási járulék (egyházadó) formáinak és mértékének megállapítása, gyülekezeti otthonunk folytatólagos működtetése, alapszabályának módosítására tett indítvány, házirend megfogalmazása, új intézőbizottság kinevezése, országos presbiteri választások megszervezése stb.

Az "Ige és Anyanyelv" versmondó és bibliaolvasó verseny országos döntőjén a gyülekezeti szakasz 12 év alatti ill. feletti korosztályának nyertesei versenyeznek: Druzsini Daniella és János Tamás (Borls), Fülöp Attila és

Tóth Zsuzsanna (Göteborg), Aracs Annamária (Osby) és Antal Géza (Halmstad), Lakatos Krisztina és Vaszi Beáta (Helsingborg), Mitró Péter és Sántha Hanga (Stockholm), Lázár Lilla Júlia és a két nagyobb díjazott, Molnár Helén és Molnár Izabella (Sölvesborg), Sándor Éva és Sándor Anna (Ljungby), valamint Farkas Zolt és Rehó Erik (Västerås). A versenyre május 30-án, szombaton kerül sor. A döntő két országos nyertese másnap, a konfirmációval egybekötött ünnepi istentisztelet keretében is fellép.

Az idei konfirmációra jelentkezettek közül kilencen állnak konfirmációi vizsgára: Aracs Géza (Osby), Bugnár Erika (Sölvesborg), Demeter Tamás (Ljungby), Fodor Réka (Göteborg), Káli Zoltán (Ljungby), Ștefănescu Adrian (Halmstad), Tóth Katalin (Växjö), Vass Réka és Vass Zoltán (Ljungby). A konfirmandusok kikérdezése május 30-án, szombaton lesz a gyülekezeti otthonban, a konfirmációs istentiszteletre pedig 31-én, vasárnap kerül sor a Trogared-templomban. Az ünnepi istentiszteletre a konfirmandusok családtagjai, rokonai és ismerősei mellett a környékbeli gyülekezetek tagjait, minden érdeklődőt szeretettel hívunk és várunk.

Isten hozott Tíngagärdére!

[]

Tanító Béla

IDEJE VOLNA ÉNEKELNI

**Kodály és a Kalevala
(Második rész)**

Németország eltakarja előlünk Nyugatot

1937 után kezdődik Kodály életében és munkásságában az a szakasz, amelyből a "kalevalai közlések" elkülöníthetők. 1937-ben jelent meg a "Bicinia Hungarica" I. füzet. Az előzmény: Georgius Rhaus 1545-ben kiadott Bicinia Gallica, Latina et Germanica c. korabeli gyűjteménye, mely magyar nyelvterületről Stolzer Tamás budai királyi karmester egy szép német (!) dalát közli. "Bizonyára magyart is közöl, ha talál vala. De 1526 után századokra kirekesztettünk az európai kultúrából." Kodály magyar biciniumainak ajánlása gyermekkori iskolájának, galántai mezítlábas pajtásainak szól: "Ha minket akkor effélékre (s még egyre-másra) megtanítanak: be más életet teremthettünk volna ebben a kis országban!" A füzet utószava (melynek megjelenését a második kiadásban, 1941-ben már nem engedélyezték) a németellenes szellemi ellenállás megnyilvánulása: "Miért kell nekünk mindent másodkézből kapnunk, s hozzá egy olyan nemzet szájaízához alkalmazva, mely tőlünk érzésben, gondolkozásban minden nyugat-európai népnél jobban különbözik? Németország eltakarja előlünk Nyugatot."

1938-tól, Ausztria Németországba való bekebelezésétől kezdve Kodály a háború végéig nem fogad el külföldi meghívást és nem hagyja el az országot.

1940-ben, Norvégia német megszállását követően vegyeskari kompozícióval tiltakozik: ekkor írja "Norvég lányok" c. kórusművét, melynek 1941. évi bemutatóját a szellemi ellenállás eseményeként értékelik.

Ideje volna énekelni!

1940-ben Kodályra hárul a népzene-gyűjtemény sajtó alá rendezésének munkája. Bartók Béla, feleségével együtt - a háború elleni tiltakozásul - elhagyja az országot, Amerikába utazik. Ugyanakkor Kodály hivatalos megbízást kap egy iskolai énekgyűjtemény összeállítására. Ettől az időponttól kezdődik munkásságában a tulajdonképpeni "kalevalai közlések" időszaka.

1941-ben második kiadásban jelent meg a "Bicinia Hungarica" I. füzet és a sorozat további két füzetével bővült. A II. füzetben dolgoz fel először Kodály eredeti Kalevala-runot, dallamot és szöveget: Vikár Béla fordításában az előhang első sorait, "Így kezdődik a Kalevala":

*Mostan kedvem kerekedik,
elmém azon töprenkedik
hogy már dalra kéne kelni
ideje volna énekelni.*

A Kalevala-dallam beillesztése a gyűjteménybe nem lehet véletlen. Tiszteletadás ismét Vikár Bélának s az akkor már nemzeti függetlensége védelmében harcát vívó testvérnépnek, a finneknek. Az I. füzet akkor már betiltott utószava helyett, egyre keserűbb időkben a tiltakozás új formája a kalevalai megfogalmazás: "Ideje volna énekelni!"

Az 1943. és 1944. esztendő a két legjelentősebb év Kodály Kalevala-közléseiben. Hatvanadik születésnapja tiszteletére Gunda Béla szerkesztésében Emlékkönyv jelenik meg, amely Ilmari Krohn tanulmányát is tartalmazza. Megjelenik Kodály szerkesztésében az "Iskolai énekgyűjtemény" előbb I., majd II. kötete. A szerkesztő saját elmondása szerint e gyűjtemény szerkesztési munkálataira több időt fordított, mint a "Psalmus Hungaricus" és a "Budavári Te Deum" megírására együttvéve.

Az énekgyűjteményben az alsóbb osztályok kis hangterjedelmű dalai közé - a zeneietlen "tandalok" helyére - rokonnépi dallamokat válogat. Így az I. kötet (6-10 évesek, a népiskola 1-4. osztálya) már az 1. osztály dalanyagában kilenc finn Kalevala-runot közöl. A 2. osztály tananyagában tovább bővíti a dalkincset, növekszik a hangterjedelem. Itt hívja fel a figyelmet arra, hogy a Kalevala egyik szokásos előadásmódja, hogy két énekes soronként felelget egymásnak, párhuzamot vonva egy bukovinai gyűjtésű gyermekdal ismételtetős formájával:

*Aluszol-e jó juhász ./.
Aluszol-e jó juhász?
Tudom, nem is igen ./.
Tudom, nem is igen.*

Az "Iskolai énekgyűjtemény" előszavában írja Kodály az alábbi sorokat: "Rokon népeink azonos lelkiségű dalamai nekünk nem idegenek, hisz' egy részük még zenei külsőségekben sem különbözik a mieinktől. Közös gyermekkorunkba nyúlnak vissza, s ami nálunk már kissé elfakult, ott még eleven. De érdemes megismerni az eltérőbbeket is. Nem maradhatunk meg továbbra is nyelv-rokonainkról való mai tudatlanságunkban." Majd az előszót így fejezi be: "Távolabbi népek zenéjének ismertetése egyelőre talán későbbi évekre maradhat. Így is akad itt elég:

*Miket nem hall minden gyermek,
Férfiak se mind ismernek,
Ez ínséges esztendőkből
E veszendő végidőkből.*
(Kalevala 3:17)

De éppen ez a cél! Hadd 'dallja őket minden gyermek', hogy mire felnő, másképp érezze magát magyarnak és embernek!"

Addig élünk, míg nem feledjük, mik vagyunk

A "Bicinia Hungarica" IV. füzetét Kodály teljes egészében zenéjének szentelte. A füzethez 1942-ben írt előszót ("Juliánusz nyomában") így kezdi: "IV. Béla

királyunk elküldte Juliánuszt, hogy megkeresse az őshazában maradt magyarokat. Nem azért, hogy visszatérjen hozzájuk, hanem hogy őket hívja ide, az európai magyarságot megerősíteni. Béla király nem kaphatott segítséget a keleti testvérektől. Magna Hungáriát elsöpörte a tatárjárás. De nem nyomtalanul. Néhány dallama ma is egyformán szól a Duna és a Volga mentén, másfélezer esztendő és háromezer kilométer távolságán keresztül. Mit üzen nekünk ez a zene? Azt, hogy addig élünk, míg nem feledjük, mik vagyunk.”

Az “Így kezdődik a Kalevala” folytatásaként a “Bicinia Hungarica” IV. füzetében az alábbi Kalevala-idézeteket dolgozta fel Kodály:

Vejnemöjnen fohásza (Kalevala 45. ének):

*Tölem semmi ki nem telne,
ha nincs alkotóm kegyelme.
Adj, ó alkotóm, kegyelmet,
hozz, ó isten, segedelmet!*

Vejnemöjnen (Kalevala 3. ének)

*Komoly, öreg Vejnemöjnen
éldegéle ideiglen
Kalevala hegyén-völgyén
nap-nap után énekelvén.
Emlékezik ősidőkről,
kezdetbéli mély kútforrásról,
Kiket nem dall minden gyermek,
férfiak se mind ismernek
ez ínséges esztendőkből,
e veszendő nagy időben.*

Menyasszony búcsúzó (Kalevala 24. ének):

*Köszönöm, atyám, tenéked
vélem való vesződésed,
ételemet, italomat,
legeslegjobb falatimat.
Köszönöm, jó anyám néked
ifjontomban hogy neveltél,
kiskoromban dédelgettél,
édes tejeddel etettél.
Köszöntöm egész családom,
valamennyi lánybarátom,
kikkel együtt nevelődtem,
zsendültömben együtt nőttem.*

Csodás kantele

Az 1944-es év Magyarország és Kodály számára a legnehezebb háborús esztendő. Március 19-én Hitler német csapatai megszállják Magyarországot, s hamarosan a légitámadások is megindulnak. Kodály irányításával helyezik biztonságba a Magyar Tudományos Akadémia népzenei anyagát. Nagykövetségek segítségét kéri a veszélyben lévők mentésére. Segít, ahol csak tud, miközben saját személyes biztonságuk is veszélybe kerül. Az év utolsó heteit már ők maguk is óvóhelyen élik.

A “veszendő nagy idők” szele tükröződik ekkor írt műveiben. Az 1944. év végének zeneszerzői termése: az

eredetileg kórusmű “Adventi ének” átíratva énekhangra és orgonára, a “Vejnemöjnen muzsikál” c. zongorakíséretes nőikari mű, valamint a végveszélyben (alcíme szerint ‘in tempore belli’) készült ‘Missa Brevis.’

Mi indokolhatja a “Vejnemöjnen...” kórusmű születését éppen ez optimizmusra okot a legkevésbé sem adó időkben? Valószínűleg szimbolikája: a zene, a csodatévő, mindentudó Vejnemöjnen muzsikájának, a “csodás kantele zenéjének varázstevő hatalmába vetett hit”.

A mű, s a kalevalai azonosulás, témaválasztás háttérében Kodály személyes életútjának tapasztalatain, “kalevalaiságán” kívül aktuális társadalmi háttér is húzódik. A világháború kibontakozásának éveiben Magyarországon addig nem tapasztalt méretekben erősödik fel a finn nép iránti szimpátia. 1944-ben ötödik kiadásban jelent meg a Kalevala, Vikár Béla fordításában, a finn elnök, Kyösti Kallio emlékének ajánlva. Gulyás Pál bevezető tanulmánya ábrázolja a közhangulatot: “Néhány éve figyelemreméltó írás jelent meg egyik napilapunkban. Egy lelkes, intelligens fiatal újságíró ilyen címmel számolt be a finnek akkor induló, világgraszoló küzdelméről: ‘Kalevala és külpolitikája’. Honnan merít a finn nép ekkora bátorságot? Földön, házon és kenyeren túl, mit véd ilyen higgadt elszántsággal?”

Hegy, völgy rengett, szikla zengett

Végülis a tanulmányíró saját állásfoglalása milyen közeli a kodályi témaválasztáshoz és értelmezéshez (!): “A kis világot védi a Kalevala tiszta dallama. A Kalevala: a kis népek apológiája. Most időszerű csak! Mert bizony, sohasem álltunk ilyen közel - a semmihez! A Kalevala éppen most jön segítségünkre.”

*Játszott Vejnemöjnen ujjá,
Harsogott a hárfa húrja.
Hegy, völgy rengett, szikla zengett,
mind a szirtek mennydörögtek.
Légben szárnyon kik repülnek,
lábok ujjára leülnek,
hallgatni a szép muzsikát,
a hárfa zengő szavát.
Vízi hal, temérdek fajta
kitelepszik mind a partra.
Föld alól a férgek, nyüvek
mind a rög fölébe gyűlnek.
Ott forognak, ott figyelnek,
hogy az édes nótát hallják,
Ős örömeinek hárfa hangját,
Vejnemöjnen vígadalmát.*

(Kalevala 44. ének)

A kórusműben, mint tükörben, tükröződik Kodály és a Kalevala, a magyar szerző és a testvérm nemzet finnek kapcsolata. A kalevalai szimbolika és az azt megszólaltató nőikar ellenpólusa az azonos időben - Petőfi Sándor “Isten csodája” c. versére - írt férfikari mű. A két kórusmű kiegészíti egymást, a rettenetes idők üzenetét csak így érezhetjük át:

*Mi lesz belőlünk? ...ezt én kérdezem,
de mily kevesen gondolnak vele.*

*Oh, nemzetem, magyar nép! éltedet
mindig csak a jó sorsra bízod-e?*

*Ne csak Istenben bízunk, mint bízánk;
emberségünkől álljon fenn hazánk!*

(Petőfi, 1846. január)

Kodály Zoltán munkásságát a hivatalos Finnország is elismerte, s nagyra értékelte. Tagjává választotta a Kalevala-Társaság, tiszteletbeli tagjává a Finn Zenetudományi Társaság. Végül 1967-ben, nem sokkal halála előtt Olavi Raustila nagykövet adta át Kodály életének utolsó kitüntetését: a Fehér Rózsa lovagrend I. osztályú parancsnoki keresztjét. Az elismerést Kodály a Kalevala szavait is idézve, finnül köszönte meg.

Születésének 90. évfordulója alkalmából tisztelője, munkatársa és hajdani tanítványa, Rajeczky Benjámín így méltatta: "Őbenne még varázserőstől élt a zene: természetesnek vette, hogy az ember őszintén énekel, valamiért. Mint ahogyan a Kalevalában énekelnek."

Halálának 30. évfordulóján az ugyancsak egykori tanítvány, Bónis Ferenc emlékezett rá: "...Soha ekkora szükség nem volt még eszméinek diadalára, mint

napjainkban. 'Isten csodája, hogy még áll hazánk!' - írta le Petőfi szavait megzenésítő férfikarában a láttelelet, melynek érvényét nem kezdte ki az azóta eltelt félszázad. Mint ahogyan a fennmaradást kívánó, abban bízó mélyértelmű szavak program-értéke sem fogyatkozott meg: 'Emberségünkől álljon fenn hazánk!'"

A műveletlenség luxusát egy magyar sem engedheti meg magának

Legfőbbként pedig biztatás mindazoknak, akik megértik Kodály üzenetét: "Egy ország létének nemcsak gazdasági feltételei vannak. A magyarság joga az élethez elsősorban egy sajátos kultúra, amit magából megteremt, s amivel naponta él. Ez a kultúra megvan és folyton fejlődik. További életének másik feltétele a közösség, amely használja. Ezt a közösséget megteremteni: első és fő kötelessége mindenkinek, aki a magyar kultúra és vele a magyarság fennmaradását akarja. Mert enélkül a kultúra az űrben lebeg, használatlanul elsorvad. Ha a magyarság nem törekszik minden téren az elérhető legnagyobb műveltségre, elmerül a népek tengerében. Olyan kevesen vagyunk, hogy a műveletlenség luxusát egy magyar sem engedheti meg magának." (Kodály)

A NORVÉG MIATYÁNK

Mi Atyánk,
aki a mennyekben vagy,
szenteltessék meg a te neved,
jőjjön el a te országod,
legyen meg a te akaratod,
amint a mennyben, úgy a földön is.

Mindennapi kenyerünket
add meg nekünk ma,
és bocsásd meg vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek,
és ne vígy minket kísértésbe,
de szabadíts meg a gonosztól,
mert tied az ország,
a hatalom és a dicsőség
mindörökké.

Ámen.

Fader vlr,
du som er i himmelen.
La ditt navn holdes hellig.
La ditt rike komme.
La din vilje skje
pl jorden som i himmelen.
Gi oss i dag
vlrt daglige brød.
Forlat oss vlr skyld,
som vi og forlater
vlre skyldnere.
Led oss ikke inn i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og óren
i evighet.
Amen.

Ulf Linder

Nacionalista, vagy hazafi?

Van egy erdélyi barátom, a 80-as évek végétől munkatársam, aki talán még ma sem tudja, hogy akkor őt titokban mindannyian Drakulának neveztük. Azt hiszem, ha ma elmondanánk ezt neki, csak nevetne rajta. Emlékszem azonban, mennyire kikelt magából, amikor mit sem tudva Erdélyről s az ott lakókról, románként mondtuk őt. Barátságosan, de igen határozottan kijelentette, hogy bár valóban Romániából jön, ő mégsem román, hanem magyar. Hangsúlyából kiérezte: azért nekünk is illene tudnunk egy s némely dolgokat Európa eme térségéről, a történelemről. Ma már jó szívvel mondhatom, mindazt tudjuk, amit úgy általában Magyarországról, és sajátosan a magyarokról tudni illik.

Egyszer csak barátom azt kérdi tőlem: tudok-e más kifejezést arra a szóra, hogy "nacionalista"?! Láttam rajta, hogy valamin igen töpreng. Hiszen erdélyi magyarként, elkötelezett humanistaként, s főként, mint aki a magyar kisebbség jogaiért, kultúrájáért és önrendelkezéséért is harcol, aligha lehetne találóbb szóval illetni őt, mint ezzel: nacionalista. Azt is tapasztalta viszont - s ebben igazat adtam neki -, hogy ennek a szónak, s még inkább a "nacionalizmus"-nak Svédországban egyértelműen negatív csengése van. Hallatán véres háborúk, önkényuralmi rendszerek jutnak eszünkbe, s ha barátomra csak a nacionalista szó illik, akkor ettől már csak egy lépés, hogy maholnap szélsőségesnek, sovinsztának, vagy ennél is rosszabbnak - nácinak mondják őt. Értettem hát gondját, értettem kérdését.

Valójában ekkor tettem fel magamnak is a kérdést: mi a nacionalizmus? Sejtettem, hogy nem lesz könnyű a válaszadás, főleg, miután hallottam, hogy az e kérdéssel foglalkozó tudományos kutatás sem tudott kielégítő meghatározást adni a fogalomra. Kezembe került viszont egy mű, amely épp ezzel a témával foglalkozik, s amelyet melegen ajánlhatok mindenkinek: a norvég Öyvind Österud professzor *Mi a nacionalizmus* című kiváló könyve ez, mely mélyrehatóan elemzi, behatóan vizsgálja a fogalmat, és könnyen áttekinthető, olvasmányos formában tálalja az olvasónak. Österud szerint a nacionalizmus egyrészt csak egy szónokias kifejezés, amellyel talán törődni sem érdemes, másrészt viszont egy olyan jelenség, amellyel foglalkozni érdemes, és foglalkozni kell.

Írásomnak nem az a célja, hogy tudományos meghatározást adjon a nacionalizmusról, sokkal inkább az, hogy az olvasó megértse a fogalom mögött rejtőző jelenséget, s hogy megértse, miért értelmezzük más-másképpen azt. Röviden úgy is fogalmazhatnánk, hogy a nacionalizmus nem más, mint egy közösség önazonosságának kifejezője, mely önazonosság egyben függetlenséget is feltételez. Község alatt itt nemzetet értünk, melyet tévedés volna összekeverni a nemzetközi jog és diplomácia által elismert, formálisan önálló politikai egység, az állam vagy ország fogalmával.

Nemzetet egy közös kulturális ismertetőjegyekkel rendelkező népcsoportot értünk, s e közösség léte államhatároktól független.

Azt nemigen tudhatom, hogy a magyarok úgy általában miként viszonyulnak a nacionalizmushoz. Lehetségesnek tartom viszont, hogy a kisebbségi magyaroknak talán egészen más a felfogásuk róla, mint azoknak, akik Magyarország határain belül élnek. De hát miért is ne lenne így, amikor - s ezt látni fogjuk - maga Svédország és Norvégia is egymástól egészen eltérő módon értelmezi azt.

Említettem már, hogy Svédországban mereven elutasítják a nacionalizmust, s a rasszizmussal vagy a szélső-jobboldalisággal társítják azt. Hogy miért van ez így, most erre kívánok rámutatni. Amikor a századforduló táján a svéd politikai viták középpontjába a demokrácia került, a jobboldaliság vagy baloldaliság mércéje a demokráciához való viszonyulás lett. Míg a liberálisok az általános választójog és a parlamentarizmus mellett érveltek, a konzervatívok a korlátozott választójog és egy megosztott királyi hatalom hívei maradtak. A vitázó felek a nemzeti jelképek fölött is összecsaptak; a konzervatív erők a zászlóban és a királyban látták megtestesülni a nemzetet, míg a baloldal egyre negatívabban kezdett tekinteni rájuk. Hasonló sorsra jutott a nemzeti romantika, egyáltalán minden nemzeti érték is, amelyet a konzervatívok képviseltek, s mert ők, a politikai ellenfelek képviselték ezeket, a baloldal szemében mindezek az ellenfél eszköztárához sorolódtak. Ekkor lett minden, ami nemzeti - nacionalista, egyben konzervatív, negatív és ellenséges is.

A baloldal győzött, a demokrácia diadalmaskodott. A konzervatívok alul maradtak, s velük együtt sodródott a vesztesek oldalára a nacionalizmus és ennek minden jelképe is. Svédországban egyeduradalomra jutott a szociáldemokrácia, mégpedig ennek egy erősen nemzetközi jellegű válfaja, s mindez főleg ideológiai téren jelentkezett. De hamarosan felszínre került egy sokkal földközeli, materiálisabb kérdés, mely újabb politikai csatát eredményezett - a munkások harcát a tőke ellen. Ebben a harcban viszont már kevés jelentősége volt az ideológiának; a gazdaságilag hasonló helyzetben levők gazdaságpolitikai kérdésekben ugyanazon oldalra álltak. Kézenfekvő lett volna, hogy a nép érdekeiért síkra szállók a népi-nemzeti jelképek alatt gyülekezzenek, s a nacionalizmus újból "szobatiszta" legyen, de a vörös zászlók erősebbnek bizonyultak a nemzeti kék-sárga színeknél. A nemzetközi elkötelezettségű - s ekkor épp a leszerelés jelszavát zászlajára festő - szociáldemokrácia a másként vélekedők megbélyegzésére a már bemocskolt "nacionalista" jelzőt aggatta, s híveit jobboldali mumusokkal riogatta. A szociáldemokrácia nemzetközisége odáig ment, hogy a nemzeti érdekeket nyíltan háttérbe szorította. Példa erre Íland kérdése, melyben a döntéshozatalt - az Ílandiak tiltakozása ellenére, s fittyet hányva az ország védelmi érdekeire is - Svédország a Nemzetek Szövetsége bízta.

1814 óta Svédország nem viselt háborút, s erre a svédek méltán lehetnek büszkéek. Az országot elkerülte a két világháború is, lakosságát nem tette próbára nélkülözés,

*Itt mindenki megtalálhatja a magáét
(Fénykép a skóci turistaegylet kiadványából)*

idegen megszállás. Következésképpen a svédek - szomszédaitól eltérően - nem tapasztalhatták meg a külső fenyegetettség szülte közösség és összefogás érzését sem. Ezért van az, hogy a nemzeti zászló köré sereglésnek és egybeforrásnak itt más íze van, mint Európa többi részén.

A nemzetiesség, avagy nacionalizmus fogalmának általános lejárata miatt és bemocskolásáért vitathatatlanul Németország náci kormányzatát terheli a legnagyobb felelősség. Ennek csak következménye az, hogy a háborút követő időkben általában minden, ami a "nemzeti" jelzőt viselte, könnyen megkapta a náci bélyegzőt. És manapság még mindig ezzel az örökséggel élünk, s a már beidegződött vélekedést csak erősíti az, amikor az újnácik és bőrféjük éppen nemzeti jelképeinket tűzik mellükre és magukat nemzetieknek mondják. A tőlük való félelem újabb nacionalizmus-ellenességet szül és olyan abszurd helyzeteket teremt, mint például amikor egy évváró ünnepségen az iskola rektora megtagadva egy százéves hagyományt, megtiltja a nemzeti zászló felvonását. Talán ideje lenne egyszer s mindenkorra visszaszerezni nemzeti jelképeinket, és a nemzeti érzést is meghagyni ott, ahol helye van - a néplélekben.

Norvégiában - eltérően Svédországtól - a nacionalizmus pozitív fogalom, amelyhez a szabadság, az önállóság és a demokratizálódás fogalmai társulnak. Ez utóbbiak mintegy feltételei voltak a Svédországtól való függetlenedésnek, s e feltételek nemzeti alapon teremtődtek

meg (köztudott, hogy 1814-től 1905-ig Norvégia perszonálunió révén Svédországgal egy volt).

Az önállósodásért a baloldal küzdött, s a baloldal volt a nemzeti elkötelezettségű, míg a svéd intézményekhez hű jobboldal nemzetellenes lett. A baloldal azt hangsúlyozta, hogy a nacionalizmus az unió feloszlata miatt, a parlamentarizmusért és a politikai demokratizálódásért folytatott küzdelem része, s mindezek együvé tartoznak. Miután pedig a baloldal győzött és Norvégia önálló lett, a nacionalizmust olyan megbecsülés övezte, hogy minden igaz norvég ember - beleértve a konzervatívokat is - magát büszkén vallotta nacionalistának.

A második világháborúban Norvégiát megszállta a náci Németország, s a norvég lakosságot egyesítő és összegyűjtő erőt az ellenállási mozgalom éppen a nemzeti jelképekben találta meg. A háború után aztán mindenki nyíltan, szinte tüntetően juttatta kifejezésre nemzeti érzéseit, s május 17-ét, Norvégia nemzeti napját mindig kitörő örömmel ünneplik, s büszkeséggel emlékeznek ilyenkor az önállóságra s az ellenállási mozgalomra is.

Manapság a nacionalizmus kérdése főként az Európai Közösséghez való csatlakozás politikai vitáiban jelentkezett újra. Mind Svédországban, mind Norvégiában heves bírálat érte azokat, akik a polgárok nemzeti érzéseire rájátszva a nemzeti értékek képviselőit szónoki ütőkártyaként használták. De ebben a bírálatban is különbség mutatkozott. Svédországban úgy vélték, hogy a csatlakozást ellenzők a nacionalizmus "primitív" érzését korbácsolták fel, míg Norvégiában azt bírálták, hogy a szócsatákban a nemzeti értékeket hordószónoki szintre süllyesztették.

Befejezésként hangsúlyozni szeretném, hogy a norvégek nem osztatlanul pozitívak a nacionalizmus megítélésében, ahogyan a svédek sem viszonyulnak mind negatív módon hozzá. A két nép hozzáállásának bemutatásakor azért általánosítottam és nagyítottam fel a különbségeket, hogy jobban érthetővé váljék, miért viszonyul más-másképpen a két ország a nacionalizmus fogalmához.

Mielőtt választ kerestem volna magyar barátom kérdésére - van-e más svéd kifejezés arra a szóra, hogy nacionalista -, először megfogalmazódott bennem: én biztos vagyok abban, hogy barátom tökéletesen tisztában van a szó igazi tartalmával. Ő csupán egy olyan kifejezést keres, amelynek számunkra, itt Svédországban élők számára is pozitív csengése lehetne, s nem okozna fogalmi zavart. Egy rövid gondolkodás után ez a szó jutott eszembe: "patrióta", avagy: "hazafi".

Tovább töprengtem: vajon a nacionalista és a hazafi ugyanazt jelenti-e? Nem, de hasonló kifejezések, amelyek között a különbséget talán kevesen érzékelik. Hiszen egy nacionalista is lehet patrióta, és egy hazafi is lehet nacionalista. A különbség valójában az, hogy a hazafi hazáját dicsőíti, míg a nacionalista annak népét. És akkor miért épp a hazafi legyen a helyes szó? Egyszerűen azért, mert a hazafi szóhoz jó értelmű társítások fűződnek, s mert talán mindenki látta, milyen jó patrióta tud lenni John Wayne vagy Clint Eastwood egyaránt.

A. Molnár Ferenc

Jól értjük-e a Himnusz első sorait?

Egy ideje foglalkoztat már a gondolat, pontosan értjük-e a Himnusz első sorait: "Isten, áldd meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel".

A szakirodalomban utánanéző, láttam hogy - nyilván mint magától értődött - nyelvi szempontból nemigen vizsgálják az első két sort. Ha pedig szólnak a jelentéséről, ugyanazt a véleményt vallják, tükrözik: Kölcsey az Istentől jókedvet és bőséget kér népének. Hasonlóan A magyar nyelv értelmező szótára is, amely a *jókedv* szó "örömteli, meglegedett kedélyállapot, vidám hangulat" jelentésére, s a *bőség* "gazdagság, jólét" értelmére épp a Himnusz első két sorát hozza szépirodalmi példának. S ugyanez az idézet a *megáld valamivel* szókapcsolatnak "az Isten kegyes jótéteményként (meg)ad valamely közösségnek valamit" jelentésére.

Pedig, ha jobban utánagondolunk, kétely támadhat, vajon ebben az alcíme szerint is "a magyar nép zivataros századaiból" merítő prédikatori hangvétellű és borongós, zordon hangulatú történelmi visszatekintésben - annak is a kezdő versszakában, amely, hasonlóan az utolsóhoz, szinte ima, fohász - Kölcsey valóban és elsőrenden a mai értelemben vett jókedvet és bőséget kéri-e nemzetének. Hogy aztán négy sorral lejjebb hasonló dolgot kérjen: víg esztendőt.

A szakirodalomban is többször hivatkoznak arra, hogy Kölcsey a Himnusz írásakor (amely eredetileg nem nemzeti himnusznak készült, csak később vált azzá) mintegy visszahelyezi magát a múltba, és szinte egy XVI.-XVII. századi prédikátor-költő hangján szól. S a Himnusza nyelvileg is hatott a Biblia, a régi magyar irodalom, főleg a protestáns egyházi énekek, Zrínyi Miklós és a kuruckor költészete. Kölcsey régi irodalmunkat szintén tanul-

mányozta és kiválóan ismerte. Mészöly Gedeon, majd mások a Himnusz kezdetéhez való párhuzamként idéznek is abból az újévi énekből, amelyet már a valószínűleg a XVII. század elejéről való Batthyany-kódex tartalmaz, s a református énekeskönyvben ma is benne van, a 190. ének: "Ez esztendőt megáldjad, / Ez esztendőt megáldjad / Kegyelmedből, Úr Isten. / Bő zsírral ékesítsed, / Bő zsírral ékesítsed... És a puszták helyek is / Bőséggel / Halmok áhítózódnak / Víg kedvvel..." Ez az ének - amely egyébként a 65. zsoltár 12. és 13. versének a parafrázisa - valóban lehet egyfajta párhuzam. A Himnuszt Kölcsey az év elején írta, fejezte be, 1823. január 22-vel dátumozta.

Ahhoz azonban, hogy a Himnusz első sorait pontosan értsük, szerintem másfelé is kell tekintenünk. A fentiek alapján is érthető, ha a javasolt megoldást magam szintén

a régi, régibb magyar nyelv és az egyházi nyelvhasználat területéről hozom. A régi és még a Kölcsey korabeli nyelvben is a *kedv*-nek és ami a Himnuszt konkrétabban érinti, a *jókedv*-nek, *jó kedv*-nek (az egybe- vagy különírás ingadozik) az 1300-as évektől adatolhatóan van egy speciális jelentése, amely a protestáns egyházi nyelvben szórványosan tulajdonképpen máig él s amelyet nyelvtörténeti

szótáraink szintén számon tartanak. "kegyelem, kegy, szeretetteljes jóindulat". Szenczi Molnár Albert egy prédikáció-fordításában azt írja, az Isten minket azért szeretett érdemünk nélkül, "mert az volt az ő jó kedve s akarata". Illyés András katolikus püspök pedig 1696-ban egy prédikációjában "mennyei kegyelmeket", "isteni jókedveket" említ. Zrínyi Miklós a Szigeti veszedelem című eposza 6. énekének 39. versszakában kezdődik az a fejelet, amelyet Zrínyi a vár feladására buzdító Halul bégnek ad: "Jó követ, okosan nekünk megbeszéléd, / Lágyn s haraggal is urad követségét; / Szép szóval kitévéd urad szeretetét, / Kit mihozzánk hordoz, és az ő jó kedvét. / Csudálom; mert azon én nem igyekeztem, / Hogy ti császártoknál kegyelem lehessen". A török követ a vár feladásának fejében tehát a szultán jó kedvéről, azaz jóindulatáról, kegyelméről próbálja biztosítani a szigetváriakat. A *jó kedv* (*jókedv*) hasonló értelemben tizenkétszer szerepel Szenczi Molnár Albert zsoltárfordításaiban is: "Taníts engem törvényidre jó kedvvel" (119. zsoltár), "Áldjátok az Úr nevét... Áldjátok ő szent nevét / Mert ő igen jókedvű" (135. zsoltár), "Dicsérjétek az Urat, / Mert ő jó kedvet mutat / És az ő kegyessége / Megmarad mindörökre... Ellenségünk kezéből / Megmente jókedvéből" (136. zsoltár) stb. A mai általános "kedvtelés, jó hangulat" jelentésben a szó csak egyszer

Kölcsey Ferenc

Himnusz, a Magyar nép
zivataros századaiból.
Eke. Január. 22.
1823

Isten áldd meg a Magyart
Jó kedvvel; bőséggel,
Olyan feljebb vidő kant
Ha küld ellenállást,
Bal voss a kit népen táp
Hozza rá rög esztendőt,
Megbűnhődte már a nép
A múltat és jövőt!

A Himnusz kézírata

fordul edlő, a 104. zsoltárban, a cethalakra vonatkozva: "Kiket arra szerzettél az tengerben, / Hogy ők játszódnak *jókedvekben*".

A Kölcsey korabeli régi és még inkább az 1806-ban debreceni kezdeményezésre összeállított, 1813-ban megjelent új református énekeskönyvben szintén többször szerepel a "kegyelem" jelentésű *jókedv* szó. Nemcsak ünnepekkor, hanem a mindennapi élet különböző helyzeteiben sokszor fohászkodnak vagy adnak hálát Isten jókedvéért. Ha inség van vagy bő a termés, szüretkor, árvízkor vagy annak elvonultakor, szárazságkor vagy ha megjött az eső, este a nappal, reggel az éjszaka megéléséért: "Az Úr *jó kedve* hozzánk tért, / Megázott a száraz föld" (202. ének); Ím az elmúlt éjjel is megnyugtattál / A napra *jó kedvedből* virrasztottál" (142. ének) stb. Külön föl hívom a figyelmet két újévi énekre, amely a mai énekeskönyvben ugyancsak benne van: "Úr Isten ki minket sok áldással töltél be, / Ez új esztendővel *jó kedved* ne szakaszd félbe... E gyülekezeten, mely e helyre telepedett, / Könyörülj, Úr Isten, bővítsd rajta kegyelmedet" (283. dicséret); "Uram a te lelked ereje / Vélünk ily jót tégyen / Hogy *jó kedvednek* esztendeje / Ez az új is légyen" (285. dicséret). Az előbbi éneket Lengyel József, az utóbbit Keresztesi József felkérésére, pályázatra írta, s mindkettő először az 1813-as énekeskönyvben jelent meg. Kölcsey mind a régi, mind az újabb énekeskönyvet jól ismerte, a nyelvükkel foglalkozott is. 1810-ben írja Kazinczynak: "az új énekeskönyvet mostanában Péchy Imre Úrnál forgattam... A cádentiák (rímek - M.F.) valóban jobbak, mint a régiben voltak". 1815-ben pedig Döbrentei Gábornak, majd Kazinczynak írja, hogy az új debreceni énekeskönyvből számos új nyelvi megoldást, modernizálást, "neologizmust" gyűjtött ki.

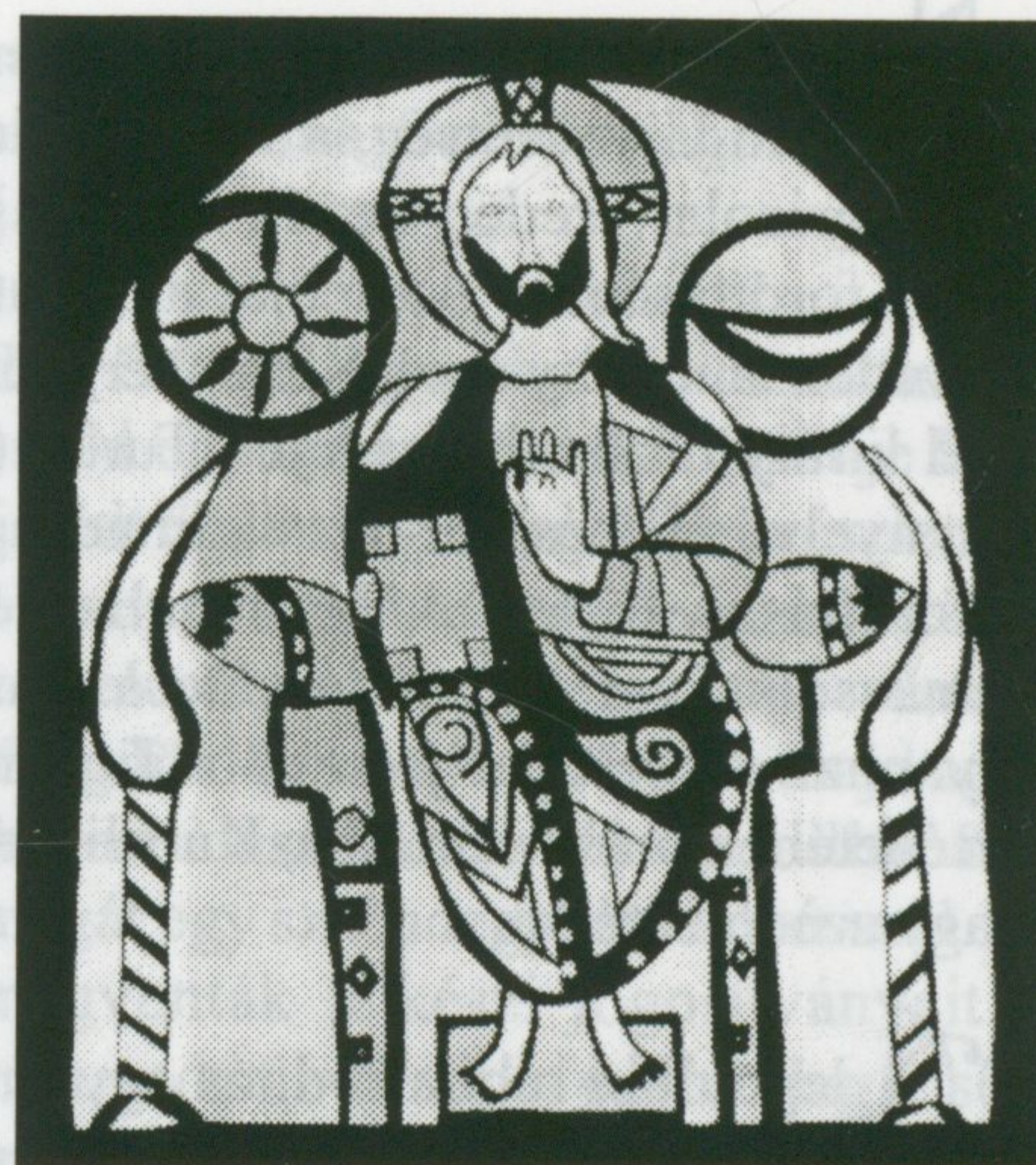
A "kegyelem" jelentésű *jókedv* szó előfordul Károli Gáspárék bibliafordításában is: "Az Úr Istennek Lelke vagyon én rajtam... Hogy az Úrnak *jó kedvének* esztendejét hirdetném" (Ézsaiás 61, 1-2); "Mert az Isten az, aki ezt cselekszi bennetek, mind hogy akarjátok, mind hogy véghez vigyétek, az ő ingyen való *jó kedvéből*" (Pál: Filipibeliekhez 2, 13). De használta e *jókedv* szót például Heltai Gáspárék protestáns és Káldi György katolikus bibliafordítása is. Érdekes, hogy a Károli-féle fordításnak az 1908-as revíziója után a "kegyelem" jelentésű *jókedv* szavak száma egy vagy két kiiktatás ellenére megnőtt. Nemegyszer, ahol korábban például az Úrnak *jó akaratja*, *jó volta* vagy *szépsége* állt, ezek helyére a *jó kedv* került. Nyilván azért, mert a korabeli egyházi nyelvre is jellemzőnek érezték, illetve egységesítették. Így a ma is használt Károli-fordításokban szintén többször olvasható a *jókedv* (*jó kedv*) szó, például Mózes 5. könyvének 33. részében, amely Mózes utolsó áldását és jóslatát tartalmazza Izrael 12 törzséről: "Józsefről pedig monda: Áldott az Úrtól az ő földje... A csipkebokorban lakozónak *jó kedve* szálljon József fejére... És Nafthaliról monda: Ó Nafthali, aki az Úrnak *jó kedvével* bővölködöl és áldásával vagy teljes! Vedd birtokodba a tengert és a délt". A Vizsolyi Bibliában és még Kölcsey korában is itt nem a *jó kedv*, hanem a *jó akarat* szerepelt, az 1975-ös új protestáns átültetés pedig ugyanitt a *kegy* és a *kegyelem* szavakat használja.

A *jókedv*, persze, mint a 104. zsoltárban láttuk is, a régi és az egyházi nyelvben a mai jelentésében szintén élt. Figyelembe véve azonban a Himnusz mondanivalóját és stílusát, szerintem benne inkább a fentebb bővebben bemutatott és mára már lényegében elavult *jókedv* (*jó kedv*) szóval kell számolnunk. S annak is nem az úgynevezett állandó határozói alakjával (*megáld valamivel*), hanem a módhatározói "kegyesen, kegyelmesen, szerető jóindulattal" jelentésével. A -val, -vel ragos főnév ugyanis módhatározó szintén lehet. Az például, hogy valaki szeretettel, örömmel áld meg valakit, nemcsak azt jelentheti, hogy a megáldottat szeretetben, örömben akarja részesíteni, hanem azt is, hogy az áldást szeretettel, örömmel adja. Maga a *jókedvvel* (vagy *jó kedvvel*) szóalak régen annyira elterjedt lehetett, hogy nemcsak ragos főnévnek, hanem már határozószónak is tekinthető. Az 1500-as évek végétől az 1800-as évek elejéig megjelent latin-magyar és magyar-latin szótárak (Calepinus, Szenczi Molnár Albert, Pápai Páriz Ferenc és Bod Péter munkái) a *jókedvvel* (*jó kedvvel*) szóalakot külön is felveszik, s a *kegyesen* szóval, illetve a "kegyesen" jelentésű latin *benigne*, *benigniter* szavakkal párosítják, és viszont. (Kölcsey latin szótárt sokat forgatott és "Páriz Pápai"-nak egy régi kötete meg is volt neki.)

A *bőséggel* szó a Himnuszban ugyancsak nem azt jelenti, hogy "anyagi jóléttel, gazdagsággal", hanem azt, hogy "bőségesen". Ebben a jelentésben, ha ritkábban is, a szó ma szintén használatos, s a "kegyesen" értelmű *jó kedvvel* mellé így is illik. A bibliai szómutatók szerint, legalábbis a Károliék revideált fordításában, a *bőséggel*-nek soha nincs "anyagi jóléttel" értelme, mindig azt jelenti, hogy "bőven": "az Izrael fiai a búzának, a bornak és olajnak, a méznek és minden mezei termésnek zengéjét *bőséggel* megadák, és mindenből a tizedet *bőséggel* meghozák" (Krónika II, 31, 5) stb. S gyakori ez a használat az egyházi énekekben is, például: "Ki életedet kegyesen táplálja: / Az mi szádnak kell *bőséggel* megadja" (103. zsoltár); "Ki Szentlelkét szívünkben / Osztogatja *bőséggel*" (188. dicséret, a Batthyany-kódextől máig ismert).

Az "Isten áldd meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel" sorok tehát szerintem valószínűleg azt jelentik, Kölcsey arra kéri Istent, hogy a magyarságot kegyesen, kegyelmesen (szeretetteljes indulattal) és bőségesen áldja meg. Nem zárom ki teljesen az ismert értelmezést sem (ekkor a *jó kedv-nek* inkább "öröm, megelégedettség" értelme lenne), de a Himnusz mondanivalója, stílusa és háttere, úgy látom, az általam ajánlott magyarázatot jobban támogatja. S a vers szerkezete is. A javasolt értelmezés szerint mind a kezdő, mind a záró versszak ("Szánd meg Isten a magyart, / Kit vészek hányának...") egy általános fohással kezdődik, amit csak később követnek a konkrét kérések.

A. Molnár Ferenc a debreceni Kossuth Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékének tanára, egyetemi docens. Itt közölt írása az 1996. április 16-án Budapesten a Magyar Nyelvtudományi Társaságban, december 7-én Helsinkiben az Alppila-templomban a magyarnyelvű protestáns istentisztelet után elhangzott előadásának rövidített szövege.

Gyermekként ki ne szeretett volna rajzolni? Tiszta papírlapon szántani a ceruzával, először csak pont-pont-veszszőcskét, később füstölő tetejű házat, virágvázat, karácsonyfát, Mikulást. A kiugróan tehetségesek egyre szebb rajzokkal lepték meg környezetüket. Az ügyetlenebbek viszont egyszer csak nevetségesnek kezdték látni ákombákomjaikat, s gyakorlatias, célirányult környezetüi hatására más, "értelmesebb" szórakozás után néztek. Legtöbbünk mellett nem állt olyan szakember (tanító, rajztanár), aki a "gyermekrajz-korszak" elmúltával új utat tudott volna mutatni. Mindezt azért írtam le, mert mostanáig nem tudtam, hogy más út is létezik.

Egy éve, tavaly májusban, csepregi általános iskolások rajzait hoztuk el és állítottuk ki Göteborghban. A kiállítás színhelye - a kis művészek életkora miatt - a Samskola, a rajzok jellege miatt (ikonok, szentképek) a Szent Jakab templom volt. Mozaik-technikával, az ikonfestők saját stílusában, illetve a templomablak rozettáit áttetsző, színes lapokkal utánozva alkottak az öt-hatodik osztályos gyermekek több kiállításra való anyagot. De

PÉLDA KÉPEK

készítettek barlangrajzokat, egyiptomi falfestményeket, görög fekete- és vörös alakos vázakat is. Átlagos képességű tanulók, az órarendben kötelezően szereplő rajzórakon.

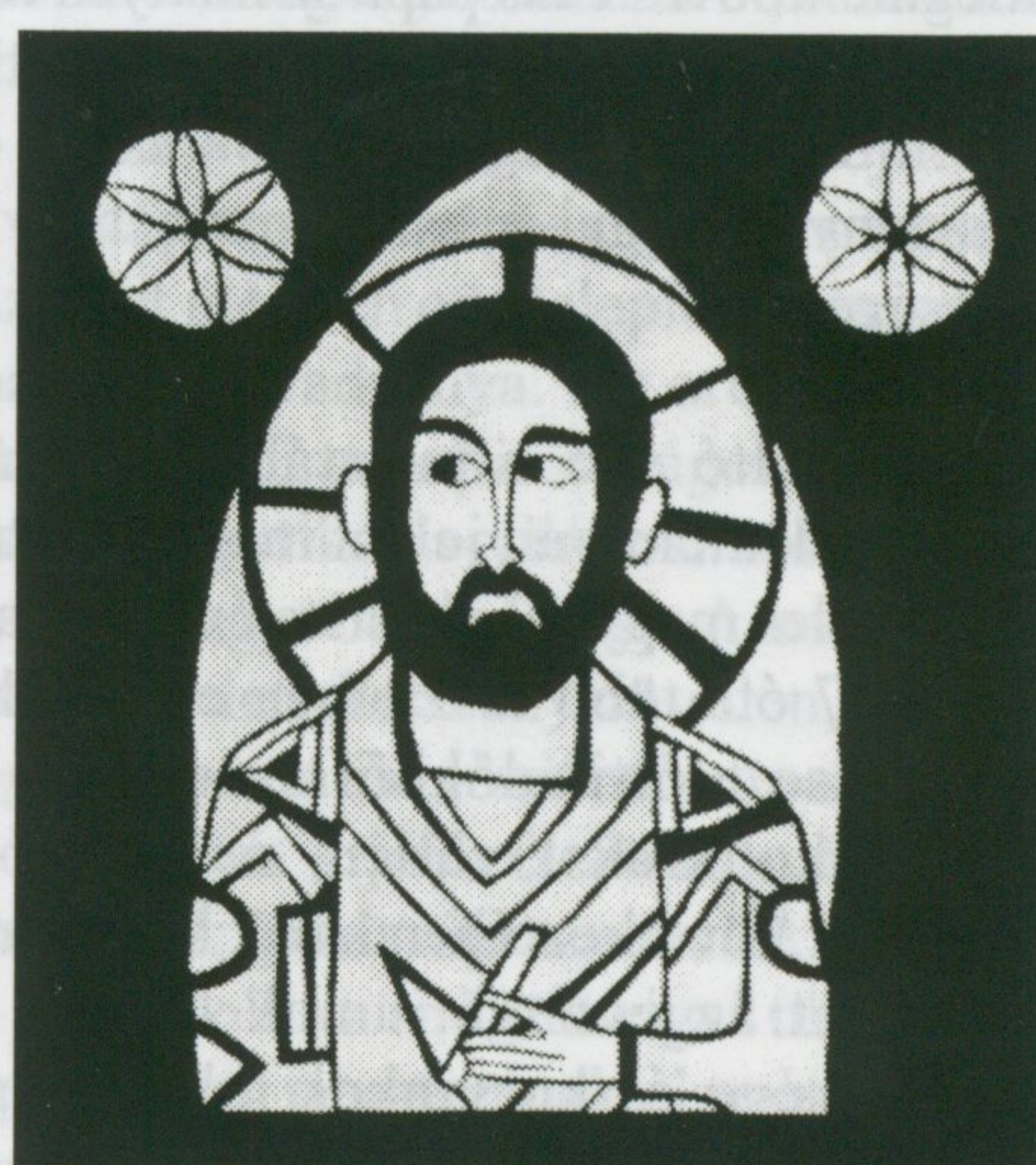
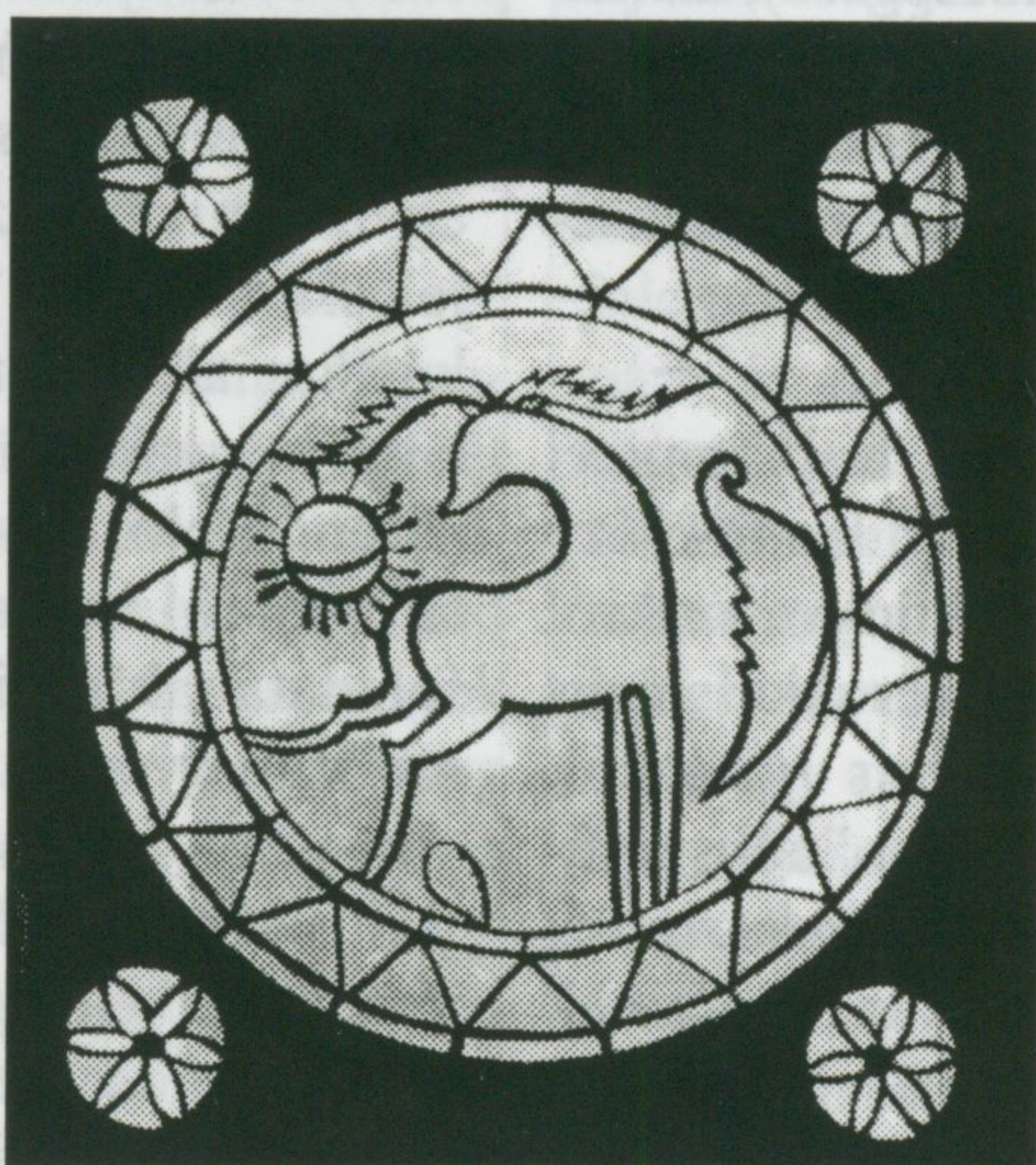
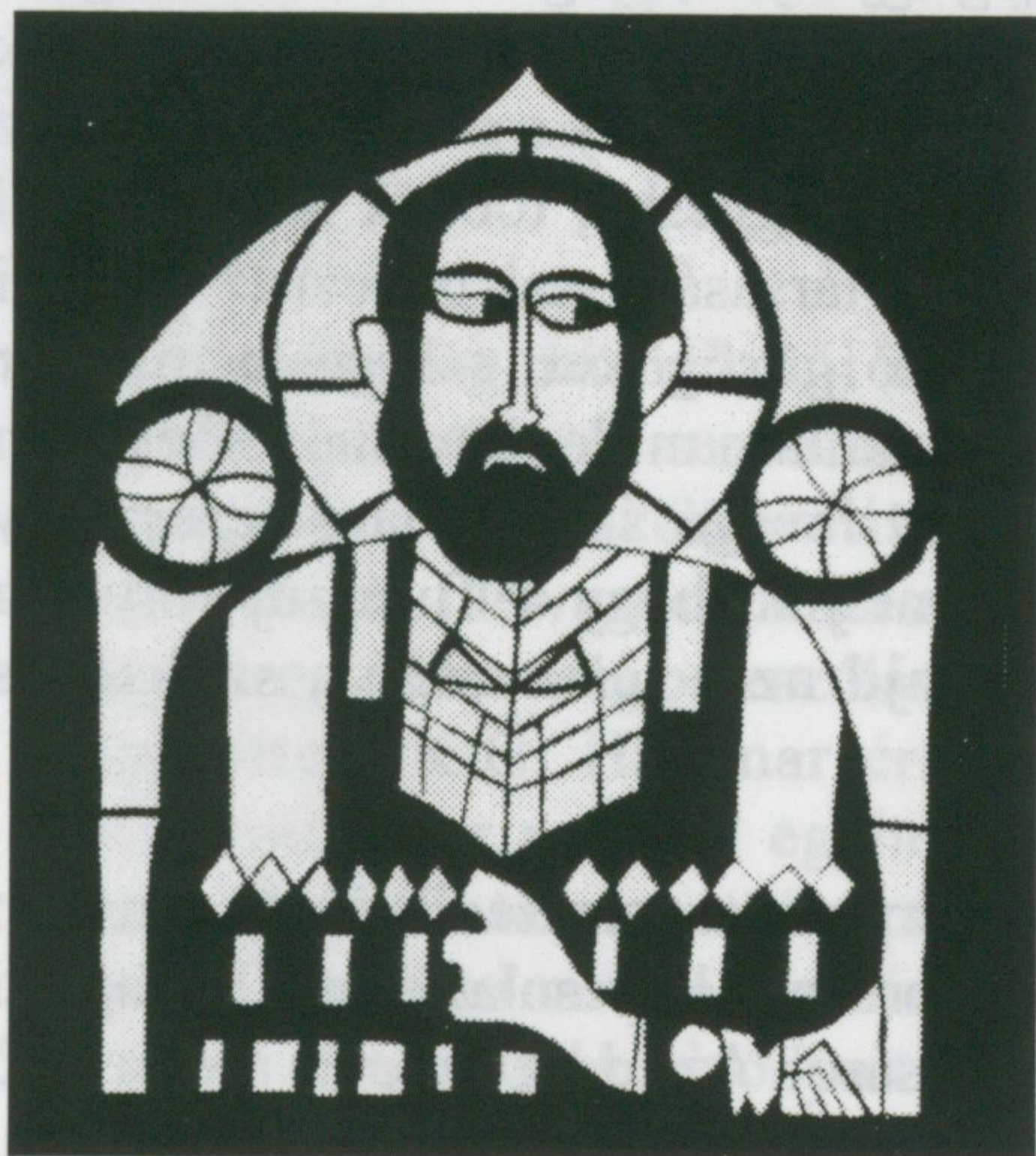
Az eredmény lebilincselő. Első pillantásra döbbenetet váltott ki a felnőtt szemlélőkből, újjongást a Samskola kis növendékeiből. Kocsis Zsolt rajztanár a művészettörténet tanításával kötötte össze saját szakterülete oktatását. Tanulói nem akármilyen görög vázakat készítenek, hanem olyanokat, amelyeken Prométheusz vagy Apollón legendája látható, Poszeidon és Athéné versengenek egymással. Szentképeikről is tudják, hogy azok a vlagyimiri Istenanya-ikon alapján készültek vagy éppen Szent Miklóst ábrázolják. A kreativitást sokszor helytelenül értelmezik, ráadásul misztifikálják - mondja a tanár úr.

"(...) az elvárt képi gondolatok sivárságával teljesen kiírtjuk a gyermekekből és magunkból a képességet és az igényt arra, hogy a világot teljességében lássuk és élhessük." Divatos manapság, az eredetiség nevében mindent mindennel összekeverni, s ez sem vezet jóra - állítja. A "látásnevelés" legfontosabb szempontját abban látja, "hogy a gyermekekben az eszmélésüktől fogva alapvetően meglévő (és meghatározó) "rajzolás", mint a világ megértésének és modellezésének egyik fontos lehetőségét megtartsuk".

Kocsis Zsolt rajztanár módszere (a "nincs módszer") egyedülálló a maga nemében. Pedig nem tesz mást, mint amire Márai Sándor is biztat: "Ha csak teheted, élj mindig úgy, hogy az emberi szellem kristályba fagyott remekműveinek egyikét minden nap megsejleld."

A göteborgi közönség nevében köszönöm a csepregi Petőfi Sándor Művelődési Ház dolgozóinak, hogy a kiállítás létrejöttét anyagilag és bátorító szóval segítették. Kocsis Zsoltnak pedig az élményt és megvilágosodást.

Kovácsnay Enikő

Négy százötven éve, 1548-ban jelent meg az első teljes finn nyelvű Újszövetség, a finnek jeles reformátora, Mikael Agricola (eredeti nevén Mikael Olavinpoika, 1510-1557) fordításában. Agricola, aki Luther és Melancthon közvetlen tanítványa volt Wittenbergben, majd Gustav Vasa svéd király uralkodása idején Turku (Åbo) püspöke lett, finn nyelvű ábécéskönyvével, imádságoskönyvével, zsoltárfordításaival, leginkább azonban éppen Újszövetségtolmácsolásával megteremtette a finn irodalmi nyelvet, ugyanazt a szerepet játszva a finn nemzet művelődéstörténetében, mint kortársa, Károli Gáspár (1520-1591) a magyar nemzetében.

A legutóbbi bibliafordítás egy finnugor nyelvcsaládhoz tartozó nyelvre, az északi lappra (ti. a lapp nyelv különféle nyelvjárásai annyira távol állnak egymástól, hogy külön nyelveknek kell tekinteni őket), az idén fejeződött be. Az 1987 óta folyó munka eredményeként megjelent északi lapp Újszövetséget hivatalos egyházi szertartás keretében először az idén februárban "használták" egy Gällivareban tartott evangélikus istentiszteleten. - Mint olvasóink észrevehették, idei első számunkban a finn Miatyánk közlésével megkezdjük, ebben a számunkban a norvég Miatyánk közlésével folytatjuk a Mesterünktől tanult imádság északi nyelveken szóló változatainak közlését. Ebben a sorozatban az északi lapp Miatyánk is sorra kerül majd, amit az itt említett fordításból fogunk idézni.

Márciusban tették közzé a Vatikán régóta várt állásfoglalását századunk harmincas-egyvenes éveinek zsidóüldözéséről, ami a holocaustban csúcsosodott ki. A dokumentum mélyrehatóan és önkritikusan elemzi a katolikus egyháznak mint intézménynek és tanításainak szerepét a keresztény-zsidó viszony alakulásában a történelem folyamán, s megállapítja és kimondja az egyház és minden keresztény ember erkölcsi felelősségét a szörnyű eseményekért. A kollektív bűnbánat és bocsánatkérés igazi jelentősége nem abban áll, hogy bűnösöket mutat fel és nevez meg (egyes zsidó körökben csalódást is keltett, hogy az állásfoglalás nem tér ki az egyébként igen sok zsidót megmentő XII. Pius pápa személyes felelősségére), hanem abban, hogy a jövőre nézve lehetetlenné teszi az antiszemitizmus teológiai "indoklását", s felismerteti a keresztény világgal a zsidó-keresztény testvériség szükségességét.

Kiáltó szó a pusztában címmel, A holt-tengeri tekercsek alcímmel jelent meg ez év tavaszán Komoróczy Géza jeles magyar hebraista és orientalista könyve azokról az 1947 óta több részletben előkerült, nem sokkal Jézus fellépése előtti időkből származó esszéus iratokról, amelyek - szakszerűtlen, szenzációhajhász "népszerűsítésük" következtében - sok hívő emberben ébresztettek kétséget az evangéliumok hitele, Jézus tanításainak eredetisége és korszakos jelentősége iránt. A legtöbb erkölcsi kárt két amerikai újságíró magyarul is megjelent

KERESZTÉNY

könyve okozta, amely azt igyekezett bizonyítani, hogy az iratok birtokába jutó keresztény egyházak hosszú ideig szabotálták azok kiadását, lefordítását, megismertetését, mert úgymond "féltették" a Biblia tekintélyét. Komoróczy professzor, aki már 1961-ben kiadta a holt-tengeri, közelebbről qumráni sziklabarlangokban, lepecsételt cserépkorsókban talált iratok akkor hozzáférhető első fordításait, jelen könyvében szakszerű történelmi és vallástörténeti magyarázatát adja az iratok keletkezésének, s rámutat arra, hogy a korabeli zsidó hitélet megújulását kezdeményező qumráni közösség nagyjából ugyanazt a szerepet játszotta a Jézus tanításaihoz vezető eszmei fejlődésben, mint Keresztelő János - akire egyébként a könyv címe is utal.

Jraindult a magyar orientalisztika és őstörténet-kutatás 1913-ban alapított, Turán című rangos folyóirata, amelynek első folyama olyan tudósok munkáit közvetítette a műveltebb olvasók felé, mint a turkológus Vámbéry Ármin (1832-1913), a Kalevala-fordító, népzene kutató Vikár Béla (1859-1945), a nyelvész Gombocz Zoltán (1877-1935), a földrajztudós és tragikus sorsú politikus Teleki Pál (1879-1941) - és sokan mások. Az új folyam első, márciusban megjelent számának szerzői közül itt csak László Gyula nevét említjük, annak példázására, hogy a mai magyar tudományosságnak is van a jeles elődökhöz méltó utánpótlása. A Turán újraindulását egyébként azért is öröndetesnek tartjuk, mert a magyar őstörténet-kutatás nyilvánosságában keletkezett vákuumba az utóbbi évtizedekben tömegével ömlöttek a szakszerűtlen, áltudományos, némelykor csak egyszerű szélhámoságnak, némelykor azonban egyenesen gázságnak, sőt politikai diverzióknak is mondható őstörténeti hőzöngések. Még 1998-ban is jelent meg egy ilyen, magát időszakinak ígérő "kiadvány" az Interneten (Spanyolországból bocsátották útjára emigráns sorstársaink), amely a magyar nyelvet az egyiptomival hozva összefüggésbe, többek között azzal jeleskedik, hogy "botfűlű társaság"-nak nevezi az európai kultúra alapját megvető görögöket, s hogy a magyar keresztény állam megalakulása milleniumának előestéjén "szemkitoló, kezét-lábat levágó szentistváni keresztény térítés"-ről beszél. Reméljük, hogy a Turán új folyama feladatának tekinti majd az e téren régóta szükséges szellemi gyomirtást is.

römmel adunk hírt az ötvenkettedik évfolyamában járó, lapunkkal egyre szorosabb kapcsolatot tartó budapesti Unitárius Élet megújulásáról. Az eddig havonta megjelenő protestáns folyóirat 1998-tól átváltott az évi hat számra,

M Ű V E L Ő D É S

ami igényesebb szerkesztést és tetszetősebb grafikai megformálást tesz lehetővé. Az első, külsejében is megújult, ez év március-áprilisi számban külön üdvözljük az új Teológiai műhely rovatot, amelyben Bencze Francis-ka főszerkesztő dr. Somogyi Lászlóval folytatott beszélgetése alapos, modern szemléletű áttekintése az unitárius hitelveknek, s jóleső érzéssel nyugtázzuk, hogy tovább él az Unitárius elődeinkről rovat, amely ezúttal az 1848-49-es szabadságharc három unitárius vallású hősének emlékét idézi fel.

Húsz éve, 1978-ban adta vissza az Egyesült Államok akkori vezetése Magyarországnak a Szent István-koronát, amelyet a második világháború vége óta az amerikai Fort Knoxban őriztek. Az eseményről érdekes részleteket tartalmazó interjút közölt a Magyar Nemzet március 18-iki száma Philip M. Kaiser diplomatával, az Egyesült Államok akkori budapesti nagykövetével. Kaiser elmondja, hogy az amerikai adminisztráció, személyesen Gerald Ford elnök kezdeményezésére elhatározott, Jimmy Carter elnök idején sorra került baráti gesztus legfőbb ellenzői az amerikai magyarok voltak, akik még tiltakozó megmozdulásokat is szerveztek, mert féltették a koronát, veszélyesnek látták azt az otthoni kommunista adminisztráció kezére adni. Magyarországon azonban akkor már más szelek fújtak, amit az amerikai diplomácia jobban érzékelt, mint a magyar emigráció: a kormány beleegyezett az Egyesült Államok által támasztott feltételekbe (például abba, hogy a koronát méltó helyen állítsák ki állandó közszemlére), sőt a Philip M. Kaiser által tapintatosan szóban előterjesztett amerikai kívánságra Kádár János is elállt attól, hogy részt vegyen az átadás ünnepségén. A magyar államiséget jelképező szent koronát az országgyűlés akkori elnöke vette át Cyrus Vance külügyminiszter útján az amerikaiaktól, akik azt nem a kormánynak, még kevésbé az egyeduralkodó pártnak, hanem hangsúlyozottan a magyar népnek juttatták vissza.

Svédország második női püspöke - Christina Odenberg lundi püspök után - a stockholmi püspökség vezetését hivatalosan ez év pünkösdjén átvevő Caroline Krook lett. A választással, illetve a kinevezéssel mind az egyházi, mind az ügybe egyelőre még beleszólást élvező világi hatóságok elégedettek. K.G. Hammar érsek és Marita Ulvskog kultuszminiszter asszony egybehangzóan nyilatkozta a Svenska kyrkans tidning ez év április 8-iki számában, hogy az eddigi egyházi munkája során ihletett igehirdetőnek s rátermett szervezőnek bizonyult Caroline Krook akkor is megérdemelte volna a püspöki stallumot, ha ennek számára

való odaítélésében nem játszott volna szerepet a női egyenjogúság érvényesítésének ma Svédországban annyira aktuális szempontja.

Nincs vége a Ma Oftedal-ügynek. Mint rovatunkban hírt adtunk róla, a svéd egyház említett lelkésznője Doxa című, nemrég megjelent önéletrajzi könyvében részletesen beszámolt vallásos tévelygéseiről, különféle sámánszertartásokon való részvételéről, vélt szellemi kapcsolatáról titokzatos - sejthetőleg földön kívüli - erőkkal, majd arról, hogy keresztény felbuzdulásának egy újabb hullámában újrakereszteltette magát egy szabadegyházi lelkésszel. Ma Oftedaltól ezért megvonták lelkészi jogosítványait. Ő azonban ebbe nem nyugodott bele, és az egyház legfelsőbb jogi döntéshozó szervéhez (Besvärsmånd) fellebbezett, meghallgatáskor azt vallván, hogy újrakeresztelése nem volt "igazi" egyházi aktus: nem hangzott el az, hogy "megkeresztellek téged az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében". E vallomása alapján a székeskáptalan (Domkapitlet) korábbi elmarasztaló döntését visszavonták. Stanley Sjöberg, a szertartást végző szabadegyházi lelkész azonban, akinek felnőttkeresztséget gyakorló pünkösdistá egyházában a keresztelés nem holmi tartalmatlan játék, hanem éppúgy szentség, mint más keresztény egyházakban, írásbeli vallomásban állítja, hogy ő a hölgyet nemcsak alámerítéssel, hanem az idézett egyházi formula elmondásával is szabályosan megkeresztelte. E hír közreadásakor az utóbbi, felmentő határozat érvényes. Ha újabb fordulat történik a sajnálatos, Ma Oftedal egyéni sorsától függetlenül mindkét egyház erkölcsi tekintélyét károsító ügyben, arról is hírt adunk majd. Ha nem, akkor azt tesszük, ami a legokosabb: igyekszünk az ügyet is, az enyhén szólva labilis idegzetű lelkész- és írónőt is elfelejteni.

Pár nappal húsvét előtt Svédországban járt Janis Vanangs, a lett evangélikus egyház érseke. (Lettország lakosságának valamivel több mint negyven százaléka evangélikus, valamivel kevesebb mint negyven százaléka katolikus, s mintegy tíz százaléka ortodox.) A svéd egyházi sajtónak nyilatkozva Vanangs érsek beszámolt a legkisebb balti országban tapasztalható gazdasági nehézségekről, a nyomukban járó kiábrándultságról, borúlátásról, a növekvő korrupcióról és bűnözésről, s arról, hogy mindezt tetézi az országra nehezedő orosz nyomás, amelyben a trójai faló szerepét játssza az országban élő népes orosz kisebbség - jelentős részben a szovjet időkben oda telepített katonaság, párt- és állami apparátus maradványa. Az orosz politikai cél világos: megakadályozni a balti országok esetleges NATO-csatlakozását. A taktika is világos: a legkisebb országra fejteni ki a legnagyobb nyomást. A módszerek ismertek: vád koholása a lett kormányzat ellen, például az, hogy rendőrségével brutálisan szétverette az orosz nyugdíjasok békés tüntetését a jobb életkörülményekért; nemzetközi hangulatkeltés; gazdasági szankciók. Vanangs érsek személyesen jelen volt az említett rigai tüntetésen, és a Svenska kyrkans tidning riporterének elmondta, hogy a mintegy ezer résztvevőt a rendőrség csak félreterelte a

városi forgalom útjából - de a brutális szétveretés meséjét az orosz médiák olyan eredményesen terjesztették el, hogy azt a nagy világlapok, rádió- és tévéadások mind így vették át (tegyük hozzá: a magyar médiák is, pedig ha valahol, akkor Magyarországon igazán ismerni lehetne és kellene a bolsevik módszereket). A hivatalához képest fiatal lett érsek azonban bizakodó, s abban látja egyházának az evangéliumi hit terjesztésén inneni, evilági hivatását, hogy visszaadja az emberek hitét egymásban és a jövőben.

Monográfia jelent meg Magyarországon a balti országokról, a balti népek történetéről és kultúrájáról. Szerzője Bojtár Endre, címe Bevezetés a baltisztikába. Egyelőre ennyit tudunk a műről, sajtójelentések alapján; magát a könyvet még nem sikerült megszereznünk, de feltett szándékunk, hogy birtokába jutunk, s akkor bővebben ismertetjük. Tesszük pedig ezt azért, mert úgy is, mint svéd állampolgárok, úgy is, mint - a balti népekhez hasonlóan - a szovjet uralom alól nemrég felszabadult európai nemzet tagjai, úgy is, mint a finnugor észtek nyelvrokonai, s végül úgy is, mint a balti országokban élő magyarok sorstársai és hittestvérei, különös érdeklődést tanúsítunk a Baltikum iránt.

Harmadik kiadásban jelent meg az idén tavasszal Cseri Kálmán budapesti református igehirdetőnek, a pasaréti gyülekezet lelkipásztorának A tíz parancsolat című prédikációsorozata. A jelen kiadás nem az eredetileg tíz prédikációból álló, minden mózesi parancsolatról egy-egy prédikációt tartalmazó sorozat, hanem annak egy több mint háromszorosára bővített változata: harminckét elmélkedés, a keresztény embert szigorú önvizsgálatra készítető meditáció arról, hogyan is tarjuk be, pontosabban hogyan kellene betartanunk isteni eredetűnek tartott alapvető erkölcsi törvényeinket.

Manapság, amikor az irodalomtörténet, az irodalomelmélet, az irodalomesztétika oktatása világszerte háttérbe szorul az iskolákban, s amikor egy-egy olyan segédtudomány, amilyen például a verstan, ismeretlen furcsaság marad a tanulók számára, a társadalom maga fosztja meg egyéneit attól, hogy igazán birtokba vegyék, átéljék ("élvezzék") az irodalom, jelesül a költészet termékeit - pedig erre most is megvan a lelki igény. Mózes Huba, a nemrég Svédországban is megfordult miskolci egyetemi oktató ezért tesz igen jó szolgálatot Kötött formájú költemények antológiája című könyvével, amely 1997 jelzéssel ugyan, de gyakorlatilag 1998 elején jelent meg a budapesti Balassi Kiadónál. A szerző nem poétikai értekezésekkel untatja az olvasót, hanem röviden, érthetően elmagyarázza, hogy például mi az a hexameter, s utána idéz néhány hexameterben írt költeményt a magyar és a világirodalomból (az utóbbiból is magyarul), hogy az olvasó lássa, hogyan telik meg tartalommal, élettellel a merev poétikai szabály, és értse meg, hogyan tud a nyelv annyiféleképpen muzsikálni a versben.

Sulyok Vince

Odaszótlanodás

Itt kezdődik az ablakomnál

az erdő és az éjszaka.

Beáramlik a hulló harmat

tavaszelői mély szaga.

Az erdön és az éjszakán túl

az ében csendű hegynyereg.

Felette Isten foszforeszkál,

de hozzá szólni nem merek.

Csak nézzük egymást este óta,

de már nem olyan hidegen.

Zöld lángú távoli hívását

felfogja rángó idegem.

Nagyon kell - s Hozzá szótlanodtam.

Foszforos fénye rám pereg.

Galaktikák közt rám figyel már,

de én még szólni nem merek.

Fenti versének közreadásával köszöntjük a Norvégiában élő 60 éves költőt.

Szente Imre

A "magyar" népnév származtatása és származékszavai

Tudjuk, tapasztaljuk, hogy "magyar" népnévünk nincs általánosan elterjedve a világon. Konsztantinosz bizánci császár a 10. században *türkök*nek nevezgetett bennünket, a középkori krónikák pedig *hungarusok*nak ("A sagittis hungarorum libera nos Domine - A magyarok nyilaitól ments meg, Uram, minket!"), országunkat *Hungariá*-nak, amely nevezet változatai máig olvashatók a világ-térképeken: Hungary, Hongrie, Ungarn, Ungern, Vengria stb. Furcsa, hogy éppen az *onogur* török törzsnevet örökítettük így át a világ tudatába, ezt a "tíz nyíl", "tíz törzs" jelentésű szót, amelynek viselői a hunokhoz hasonlóan egy ugyancsak viharfelhőként kerekedő s gyorsan szertefoszló birodalmat alkottak a népvándorlás korában. Birodalmukba, mint annyi más nép, lazán beletartoztak a mi őseink is. A világ tehát öntudatlanul is "török" voltunkat emlegeti, akárcsak Konsztantinosz.

Mi azonban "finnugorul" magyarnak nevezzük magunkat, jobban mondva "ugorul", mert nevünk a vogulokkal s az osztjákokkal való együttélés korában (az "ugor" korban) keletkezett az elmélet szerint. (De hiszen maga ez az "ugor" szó is török! Ugyanaz, ami az "onogur"-ban is szerepel. A török hatás tehát már akkor kimutatható, nemcsak a magyarok kiválása után.) Általánosan elfogadott nézet, hogy a *magyar* népnév összetett szó: *mogy-eri*, s a *mogy* (*magy*) előtag azonos gyökerű a vogulok saját népnévvel: *manysi*, mely eredetileg egyszerűen "ember" jelentésű volt, ahogy számos más primitív nép is nevezi magát. A népnévvé válással párhuzamosan lassanként elhomályosul az eredeti jelentés; rájövünk talán, hogy szomszédaink, az idegenek is "emberek", s hogy magunkat mégis megkülönböztessük, azt mondjuk, hogy mi "mogy-emberek" vagyunk. Ezt jelenti ugyanis a *mogy-eri*, mert az összetétel második tagja: *eri* ugyancsak "ember, férfi" jelentésű. Ezt nem csak a rokon nyelvi megfelelések bizonyítják, hanem például a *férj* szó is, amely elhomályosult összetétel: *fi-eri*, azaz "fiúember, hím ember". Ehhez idők folyamán (biztonság kedvéért?) még egyszer hozzátették a *fiú*, *fi* szót, így keletkezett a *férfiú*, *férfi*, amely ilyenformán már háromszoros összetétel.

Nem cáfolja, de érdekes távlatokat nyitva egészíti ki ezt a hagyományos etimológiát az a cikk, amelyet nemrég olvastam a Finnugor Világ c. havilapban. A cikkíró (Veres Péter; nem azonos "Péter bácsival") véleménye szerint a *magyar* népnév eredetileg "beszélő ember" jelentésű volt. Az "ember" jelentésű *manysi* szóval azonos hangalakú volt ugyanis az ugor ősnyelv "mond, beszél" jelentésű igéje

(mai *mond* igénk is ennek az utódja lehet), ami alkalmat adott a nyelvi tudat ingadozására, hogy végülis melyik jelentést adjuk a *mogy-eri* összetétel első tagjának. A primitív nép ugyanis nemcsak azzal különbözteti meg magát az idegenektől, hogy ő az "ember", hanem azzal is, hogy csak neki van érthető nyelve, csak ő tud beszélni. Amit az idegen mond, az csak érthetetlen zagyvaság, dadogás. A görögök barbárnak nevezték az idegent, maga a szó is a dadogást utánozza, akárcsak az arabok *berber* szava. Esetleg kukának, némának is tarthatjuk azt, aki nem ért bennünket s nem tud felelni szavainkra. A szlávok a *nyemec* "néma" szót használták az idegenekre, a németeket máig így hívják, amit mi is átvettünk tőlük. Szóval, utólag talán megbocsátható elfogultsággal, magunkat tartottuk "beszélő embernek", s abban is lehet valami, amit cikkírónk állít, hogy ennek köszönhetjük nyelvünk megmaradását az évezredek vándorlás alatt Eurázsia pusztáin át a Kárpát-medencéig. Ezen magam sem győzők eleget csodálkozni: hogyan hogy nem vesztettük el elszigetelt finnugor nyelvünket? Hiszen állandóan török népek vettek körül bennünket, akiktől nagy mennyiségű jövevényszón kívül még hozzánk csatlakozó népcsoportokat is kaptunk: a honfoglalás kori hét magyar törzs közül ötnek török neve van! Csak azok tanultak volna meg magyarul, mi meg adtuk az értetlent, ha törökül szóltak hozzánk? "A magyarok elnevezésének kialakulásában nem csekély szerepet játszott az a körülmény, hogy nem értették a környező népek nyelvét" - olvassuk. S azt is, hogy lovas nomád őseink endogám házassági gyakorlatot követtek, vagyis nem hoztak idegen asszonyt a házhoz (jurtához). Nehezen egyeztethető össze ez mondáinkkal (Dul leányainak elrablása Meotiszban), törökös fajú jellegünkkel, Árpád-házi királyaink s általában férfinépünk vonzódásával az idegenek lányaihoz.

Az eredeti *mogyeri* népnév századok folyamán nemcsak véghangzóját veszítette el, hanem két változatra, egy magas és egy mély hangúra hasadt: a *megyer* változatot helynevek őrzik (Békásmegyer), a mély hangú *magyar* megmaradt népnévnek. A továbbiakban ennek jelentéseiről és származékszavairól lesz szó.

A *magyar* lehet főnév is, melléknév is, akárcsak például az *öreg* vagy az *iffjú*. A magyar nép, magyar tánc stb. jelzős szerkezetekben melléknév, de a "Talpra magyar!" mondatban főnév. Jelentése: magyar ember ("Még azt mondják, nem illik / a tánc a magyarnak"), de lehet magyar nép, nemzet is, mint a Nemzeti Dal-ban vagy Zrínyi röpiratában: "Ne bánts a magyart!", Berzsenyi ódájában: "Mi a magyar most? Rút szibarita váz." Többesszámban: magyarok - szinte mindig főnév, pl. Berzsenyi óda-címeiben: "A magyarokhoz." Emberen, népen, nemzeten kívül jelenthet táncot is: lehet "lassú magyart" jární, esetleg "tüzes magyart"; továbbá ruhát, viseletet: díszmagyar - ez már a múlté, de a tréfás "lenge magyarban" (azaz ingbengatyában) máig él. Nyugati magyar körökben meglehetősen elterjedt az elmúlt évtizedekben Magyarország helyett csak Magyart mondani: "Jártál-e az idén Magyarban?" "Nyáron Magyarba megyünk" - ezt az érzékenyebb fülűek hevesen kifogásolták.

Összetételekben a *magyar*- lehet előtag, mint a Magyarfalva, Magyargencs, Magyaróvár stb. helynevekben, továbbá a magyarbarát, magyarellenes, magyarfaló, magyarlakta, magyarfajta, magyartarka (szarvasmarha) melléknevekben s két főnévben, amelyeknél fontos az egybeírás: magyaróra és magyartanár (mert a magyar tanár mást jelent). Említsünk *-magyar* utótaggal alkotott összetételeket is: láttuk már a díszmagyart; nyelvészeti-archeológiai fogalmak: előmagyar, ősmagyar, ómagyar (Mária Siralom); a rossz emlékű gyászmagyar, a rosszálló vadmagyar, a kissé gúnyos búsmagyar és újmagyar (cigány vagy más asszimiláns). Németh László annak idején szelet vetett és vihart aratott a mélymagyar és hígmagyar ellentéppárral.

Képzőkkel új származékszavakat kapunk. Ilyen mindenekelőtt a *magyarság* főnév, mely jelölhet gyűjtőfogalmat (az egész magyarság, a nyugati, az erdélyi magyarság) vagy "magyar jelleget" (a fajtájukat ostromozó írók-költők szavaival: "megfogyatkoztunk magyarságunkban", "kivetkőztünk magyarságunkból"). Két melléknév tarthat számot különös figyelmünkre: *magyaros* és *magyartalan*, mindkettő erős, egymással ellentétes érzelmi töltettel.

Induljunk ki abból, hogy már maga a *magyar* népnév sem közömbös számunkra, ami többek között Ady verséből is világosan kitűnik: "Most a perc-emberkéék dáridója tart, / de építésre készen a kövünk. / Nagyot végezni mégis mi jövünk, / nagyot és szépet, emberit s magyart." Illyést idézem: "... ebben a sorban a nagy, a szép s az emberi után úgy áll ott a magyar, mint az összeadás számoszlopai alatt az összeg" - sajna, csak a magyar fül számára. Mert a mellette ülő francia lánynak, akit ifjonti fejjel elcipel a párizsi 19-es emigránsok Ady-estjére, lovagja fordítói igyekezete ellenére rejtély maradt, min buzdultak fel oly lelkes tapsra a körülötte ülő magyarok. Tőle aztán állhatott volna ott csattanóként bulgár vagy akár azerbajdzsán is. Népnévünk érzelmi-patetikus tartalma nem exportálható.

A *magyaros* melléknév hallatára is csupa pozitív képzet jut eszünkbe: magyaros vendégszeretet, vendéglátás, nyíltszívűség; magyaros ízek, ételek (bár a magyar konyha igazándibb, mint a magyaros konyha). Más népnévek hasonló alakjaival inkább kicsinylést, kritikát fejezünk ki: németes, tótos (kiejtés), cigányos (játékstílus); a távolabb lakók jobban járnak: franciás műveltség, elegancia; aki angolosan távozik, az csupa tapintatból nem akarja megbontani a társaságot. (Maguk az angolok a franciáknak engedik át ezt az erényt: to take the French leave "franciás búcsút vesz".) A stilisztikában is megbecsült szerepet kapott a *magyarosság*. Tanultuk a középiskolában, hogy stílusunk ("írályunk") akkor jó, ha világos, szabatos és magyaros, azaz (ellentétekkel kifejezve) nem homályos, nem terjengős és nem idegenszerű. Csokits János a hatvanas évek hajnalán fiatal költőként írt erről egy kesernyés-gúnyoros, de annál találóbb és sokszor idézett versikét az Új Látóhatárban; ideírom, hogy ne menjen feledésbe: "A vaddisznó agyáros, / a magyar szó magyaros. / Nem pezsgőtől kapatos: / szárnyalása szabatos. / Muhi, Mohács, Világos: / a magyar vers világos." Ennél tömörebben aligha fejezte ki valaki, hogyan hordja

kivethetetlen ballasztként nemzeti traumáinkat irodalmunk. (Trianon a legnyomasztóbb, az már minden "stíluson" és kritikán aluli.)

A magyarosság követelményét némelyek hevesen támadták, ál-stíluskategóriának tartották, egyfajta magyar fundamentalizmus, kirekesztés megnyilvánulásának. Valóban, volt egy korszak, amikor germanizmusokra vadászó "nyelvőrök" keserítették zsurnaliszták és diákok életét a megbélyegző *magyartalan* ítélettel. De ha nem helyeseljük is a nyelvi boszorkányüldözést, a magyarosság igényéről sem mondhatunk le. A "god English" az angolul író számára is követelmény, a franciákról nem is beszélve, akik már meg is bírságozzák a helyes nyelvhasználat ellen vétőket, a plakátokon burjánzó amerikanizmusokat. A svédeknek is van szava arra, ami "nem svédes", "nemzetietlen": *osvensk*, ha nem élnek is vele valami nagyon a tömeges bevándorlás korában.

Határozószót kettőt képezhetünk népnévünkkel. A *magyarul* leggyakoribb jelentése "magyar nyelven" (pl. nem tud magyarul); alkalmilag jelentheti azt is, hogy "kerekén, érthetően", amit a *magyarán* fejez ki rendesen (pl. magyarul megmondtam neki vagy magyarán, sőt esetleg magyarosan megmondtam neki). Választékos stílusban "magyarként, magyar módra" is lehet a *magyarul* jelentése (pl. Add, Istenünk, hogy unokáink is magyarul élhessenek!). A *magyarán* alaki szempontból is érdekes: hogy kerül oda az a hosszú -á-? Az bizony birtokos személyrag, ami az *igazán, igazában, valójában* szavakban is van. "Magyarán megmondtam neki" tehát azt jelenti, hogy "a maga magyar módján", azaz egyenesen, kerekén, kertilés nélkül, érthető magyar nyelven.

Lássuk végül az igéket: *magyarít* annyi, mint magyarra fordít egy idegen szót (A borúlátás a pesszimizmus magyarítása" -ÉrtSz.) vagy egy egész művet. A *magyarosít* két jelentésű: nemzetiségek magyarrá tételén buzgólkodik; amit e téren vétettünk, azt kamatostul visszakaptuk. A másik jelentés: idegen neve helyett magyar nevet vesz fel - ez önkéntes szokott lenni, akárcsak a *magyarosodik* igével jelölt cselekvésfolyamat. Gúnyosan lekicsinylő (pejoratív) jelentése van a *magyarkodik* igének: magyar voltát fitogtatja; ám hogy a minden fitogtatás nélküli hagyományörzés is magára vonhatja a más nézetűek vagy a gyors beolvadásra törekvők részéről a magyarkodás ajkbiggyesztő ítéletét, azt a közelmúltban tapasztalhatta a Magyar Ház népe.

A *magyaráz* igében megint egy "fölsleges" -á-val találkozunk, amit meg kell "magyaráznunk". A "szabályos" képzésű *magyaroz* ugyanis azt jelenti, hogy a magyar nyelvvel, magyartanulással foglalkozik, pl. svéd vendégszónokok a debreceni egyetem kertjében. Ezt az -á-t már nem birtokragnak tartják az etimológusok, hanem lativusnak, azaz hová? mivé? kérdésre felelő határozónak, a *magyará-* tehát végeredményben ugyanaz, mint a mai nyelvben is létező *magyarrá*. Ebből az igénkből újra csak messzemenő néplélektani következtetéseket lehetne levonni. Nem tudom akad-e (a világ ezernyi nyelve-népe közt talán akad) még egy nép, amely a saját nevéből képzett igével fejezi ki a dolgok és jelenségek okainak kutatását, elemzését és megvilágítását. Vajon emögött is az az ősi meggyőződésünk

áll, amely népnevünk új, szellemes etimológiájában tükröződik: hogy mi vagyunk az egyetlen értelmesen "beszélő nép", a többiek csak höbötölnek és makognak? Igénk persze rég elszakadt ettől az ősi, primitív szemlélettől, eredetére rá se gondolunk, a "magyart" észre sem vesszük benne, amikor használjuk, amikor pl. Schopenhauer világmagyarázatáról beszélünk. Persze hogy használjuk: szép is, jó is, és főleg nincs helyette más. Jellemző, hogy a Magyar Szinonimaszótár még csak fel sem veszi. "A tanár magyarázott, de az osztály nem figyelt rá" - lehet ezt másképp mondani? Mégis, ha idegen nyelvből fordítanék, s mondjuk egy svéd tanárral kellene "magyaráztatnom", egy pillanatra megállna a tollam. De azért leírnám. Attól úgysem kellene tartanom, hogy "beszélő népemből" valaki is kifogásolja, s mentegetőznöm, *magyarázkodnom* kell.

A Gaudeamus Alapítványt

Segesváron, 1993-ban alapították a környék tanárai, lelkeszei és mindazok, akiknek fontos a magyar szó. Céljuk a segesvári magyarnyelvű középiskolai oktatás anyagi támogatása, az ingázók és a kollégiumban lakók megsegítése. A középiskola 220 diákja közül sokan a környékbeli településekről jönnek -egy részük ingázik, más részük a kollégiumban lakik -, s ez főként a sokgyermekes családok számára olyan költségeket jelent, amelyeket egyre nehezebben tudnak viselni. Az idei év célja a segesvári magyar kollégium megvalósítása, melyhez már komolyabb támogatást adott az Illyés Közalapítvány, az Iskola Alapítvány és német pártfogók. A minden szempontból megfelelő épület megvásárlása már folyamatban van, de az épület felújítása és a berendezés szintén jelentős összegbe kerül majd. Ehhez kér támogatást a segesvári Gaudeamus Alapítvány, mely minden adakozást örömmel és hálával fogad. Talán nem érdektelen megemlítenünk, hogy 60 \$, azaz hatvan USD egy diák egyévi kollégiumi díját fedezheti!

Bővebb felvilágosítást az alapítvány elnöke, **Farkas Miklós** segesvári tanár nyújthat a +40-65-77 30 19 telefonszámon.

A külföldi támogatást az Egyesült Államokban élő **dr.Némethi András** szervezi. Könnyítés céljából a svédországi pénzadományok összegyűjtését és továbbítását a stockholmi Önképzőkör vállalta, s a feladószelvényes befizetéseket a következő számlára várja: **PG (Postgiro) 173941-6, Ungerska Ekumeniska Kulturgruppen, "Gaudeamus"**.

Végezetül: ha valakinek valaha már megfordult fejében, hogy egy virágcsokrot vagy koszorút tenne a 48-as szabadságharcosok fehéregyházi közös sírjára, vagy az ott álló Petőfi-emlékműre, de nemes gondolata a nagy távolság miatt csak álom maradt, hadd szánja a kegyelet virágainak árát az élni kívánó segesvári magyar diákoknak. Hiszen eddig is ők voltak azok, akik friss virágot helyeztek el nemzetünk ezen emlékhelyeire.

Szentkirályi Csaga

Segesvár

Kiegészítés a Pándy-ügy kapcsán

A Nyugat-Európai Magyarnyelvű Református Lelkigondozó Szolgálat, Soós Mihály lelkészi elnök, Dr. Békássy N. Albert világi elnök és Varga Pál ref. lelkész, titkár aláírásával az alábbi írást juttatta el szerkesztőségünknek:

A tárgyilagos tájékoztatás végett, Hermán M. János "A Pándy-ügy margójára" című, az Új Kéve 1998. február-márciusi számában megjelentetett írása kapcsán, szíveskedjenek közzétenni az alábbi kiegészítésünket.

Pándy András magyar származású, kettős belga-magyar állampolgár, flamand nyelvű, belga nyugdíjas vallásanár ügyében az alábbi nyilatkozatunkat közölte a Reformátusok Lapja (a Magyarországi Református Egyház Hetilapja) XLI. évfolyam, 1997. december 7. (49.) szám 8. oldalán: "A Nyugat-Európai Magyarnyelvű Református Lelkigondozó Szolgálat közölni kívánja a nyilvánossággal, hogy a rendkívüli bűncselekményekkel gyanúsított Pándy András belga-magyar állampolgár soha nem volt törvényesen elismert református vagy protestáns lelkész és nem állt szervezeti kapcsolatban Szolgálatunkkal. Nyomatékosan kérjük a magyar médiát, hogy az említett személyt lelkésznek ne nevezzék, mert ez a megnevezés nem felel meg a valóságnak."

Köszönjük a kiegészítést, mely egyértelművé teszi, hogy a NYEMRLSZ - látszólagos ellentétben a Hermán M. János cikkében írtakkal - igenis nyilatkozott Pándy András személyéről. Az ellentmondás csak látszólagos, hiszen Hermán M. János cikkét az idézett nyilatkozat *előtt* írta és küldte el hozzánk, s abban ez áll: "A NYEMRLSZ... Pándy András ügyében *eddig* nem nyilatkozott. Kár, pedig többen is élnek még abból a vezetőségből, melynek idején Pándy András a NYEMRLSZ ifjúsági lelkészeként tartott előadást (1966)."

Elismerjük: a szerkesztő sajnálatos mulasztása, hogy a cikk megjelenésével egyidőben nem közölte a Reformátusok Lapjában megjelent nyilatkozatot is. A cikk itt idézett adata és a fentebb közölt NYEMRLSZ-nyilatkozat állítása között viszont továbbra is fennmarad egy ellentmondás, de ennek tisztázására nem tartjuk magunkat illetékesnek.

[MVP]

EGY “CSALÓTÓL ELÁMÍTTATOTT ŐSZ DOKTOR” ÉS EGY “ZSARNOK VAJDA” A REFORMÁCIÓ SZOLGÁLATÁBAN

Hermán M. János A moldvai reformáció lengyelországi támogatása című tanulmányát 1973-ban írta meg, majd 1990-ben kisebb kiegészítésekkel látta el. Az írás közel két évtizedes “pihentetésének” oka nem volt más, mint az, hogy a kolozsvári teológia elvégzése után doktori disszertációját előkészítendő, a bukaresti ortodox teológián is tanulmányokat folytató Hermán M. János e tárgykörben összegyűjtött anyagát részben elkobozták, de az ennek ellenére befejezett írást a kolozsvári Református Szemle nem merte közölni. A ma Hollandiában élő magyar református lelkész tanulmányát egykori kolozsvári tanára, az egyháztörténész D.Dr. Juhász István professzor úr emlékének ajánlotta, s közlésre Új Kéve lapunknak küldte, adalékként az Elvettelve, eltemetve című, a Kárpátokon túli magyarságról szóló sorozatunk egy korábbi részéhez.

A moldvai reformáció történetében /1530-1645/ van egy kiemelkedő korszak, amikor Jacobus Heraclides Despot fejedelem uralkodásának idején (1561-1563) a magyar és német lakosság körében - lengyelországi reformátorok vezetése alatt - egyházszervezés kezdődött. Mindeztidáig nincs nyoma annak, hogy a reformáció tanítása a moldvai román lakosságot akár csak bizonyos mértékben is áthatotta volna. Míg az erdélyi románok közötti reformáció történetét Juhász István 1940-ben, Kolozsváron megjelent tanulmányának jóvoltából ismerjük, addig a Kárpátokon kívüli területek reformációjának történetéről alig tudunk valamit; a tárgykörben eddig csak német nyelvű tanulmányok születtek.

A lengyel reformáció vezetői missziói felelősséget éreztek, hogy a moldvai városokban és falvakban lakó magyarok és szászok között - saját, lengyel tapasztalataik szerint - egyházat szervezzenek. Ezt a tényt a román egyháztörténeti művek is feldolgozták, hangsúlyozva azt, hogy a bizánci rítusú keresztények között azért nem terjedt el a reformáció, mert az erős keleti tradíciók ellensúlyozták a protestáns eszmék befogadását, s így a rövid ideig tartó moldvai reformáció csakis római katolikus talajon éreztethette hatását.

Moldvában a magyarok területileg Moldvabánya (Baia), Herló (Hîrlău), Jászvásár (Iași), Szőcsvár (Suceava), Tekucs (Tecuci) és Tatros (Trotuș) környékén, a németek, illetve szászok Moldvabánya, Németváros (Neamți) és Szőcsvár városokban s a hozzájuk tartozó falvakban laktak. A XV. században a huszita menekültek befogadása, fennmaradása és jelenléte szellemi alapul szolgált a reformáció iránti fogékonyságra.

A moldvai reformáció kérdésének tárgyalása egyáltalán nem újkeletű. Az irodalomtörténet tényként emlegeti, hogy a reformáció szervesen összefügg a moldvai humanista művelődéssel. Az egyháztörténetírás azonban még adós bizonyos részletek tisztázásával, például azzal, hogy milyen hitvallású egyház szervezésén munkálkodtak a lengyel protestánsok Moldvában.

A fejezet címében megjelölt feladatnak - A moldvai reformáció lengyelországi támogatása - egyelőre két kérdés vázolásával törekszünk eleget tenni:

Elsőként a Biblia román nyelvre való fordítása szándékáról szóló első, írásba foglalt tervről szólunk, másodikként pedig Jan Lusinsky moldvai püspöki szolgálatának bemutatásával gazdagítjuk eddigi ismereteinket.

Nyilvánvaló, hogy a megvitatás rendjén felmerülő kérdések érintik vagy metszik a nyugati protestantizmus irányzatainak és a keleti ortodoxiának a koordinátáit is, s ezt a fogalomrendszert Wittenberg és Bizánc neveinek jelképes együttemlítése képviseli.

Egy “csalótól elámíttatott ősz doktor”

Ismeretlen nevű levélíró küldte - feltehetőleg Krakkóba - 1532. március 11-én a következő szövegű levelet:

“Egy bizonyos öreg tudós Moldvából, idős férfi, aki nem németül beszél, hanem latinul és lengyelül, Wittenbergbe érkezett, hogy lássa és hallgassa Luther Mártont, és hogy gondoskodjon a négy evangélium, valamint Pál (leveleinek) román, lengyel és német nyelvű kiadásáról, mintha a krakkói egyetemen nem lennének ilyen képzett tudósok. Mégis csodálkozom, hogy az ősz doktor annyira elámíttatott attól a csalótól és az ő tartományától olyan messziről Wittenbergbe hívtattott.”

Többen próbálták a moldvai tudós személyét Filip Moldoveanul (Philippus Maler) nevével azonosítani, de erre nézve még elégtelenek a bizonyítékok; a számunkra hozzáférhető - előbb idézett - szöveg is kizárja ennek lehetőségét. Ha ugyanis elfogadjuk azt az általánosan hangoztatott nézetet, miszerint a szebeni 1544-es “Catehismul românesc” és az 1551-1553 közt ugyanott nyomtatott “Evangheliarul slavo-român” fordítója a Filip Moldoveanul-ként emlegetett Maler, akkor az is nyilvánvaló, hogy ez jól tudott németül. Az idézett levélben viszont azt olvassuk, hogy az illető tudós “nem németül beszél”. Továbbá, az 1532-ben keltezett levél már “öreg, idős férfit” emleget - kérdéses tehát, hogy az azonos lehet-e Filip Maler (Moldoveanul) személyével, akinek neve 22 év múlva, 1554-ben is még nyomon követhető a szebeni városi tanács számadásaiban. Ezek szerint a Biblia román-lengyel-német trilingvis kiadását célul kitűző moldvai tudós mögött más személyt kell keresnünk.

1530 táján a moldvai szászok, de már az itteni magyarok is a lutheri reformációhoz csatlakoztak. Ezt megerősíti az az 1582 után keltezett olasz nyelvű levél is, mely arról tudósítja a lengyel pápai nunciust, hogy az eretnek prédikátorok ötven évvel azelőtt szakították el a híveket a szent római egyháztól. A reformáció tanaihoz való korai csatlakozást nyilván elősegítette az a tény, hogy 1523-ban megszűnt a moldvabányai (Baia-i) római katolikus püspökség, s a ferencrendiek - Bákó központtal - a lelkigondozást majd csak tíz év múlva kezdték újjászervezni. Moldvabányán a

XVI. században kb. 6000 szász és magyar lakott, tehát erős lutheránus gyülekezetet gyaníthatunk e helyen.

A vizsgálatunk tárgyát képező, 1532-ben keltezett levél alapján úgy véljük, hogy az azt író öreg tudós nem lehetett sem szász, sem magyar. Szász azért nem, mert "nem németül", hanem latinul és lengyelül beszél, magyar pedig azért nem, mert ebben az esetben nyilvánvalóan a tervezett kiadás nyelvei közé a magyart is felvette volna. Tudjuk viszont, hogy a krakkói egyetemet a XV-XVI. század folyamán gyakran látogatták moldvai diákok is, így sokkal valószínűbbnek látszik az, hogy a levél szerzője egy - a krakkói egyetemen tanult, s így a lengyel nyelvet is ismerő - román anyanyelvű humanista lehetett, aki feltételezhetően már a levél kelte előtt is kapcsolatban állhatott Luther Mártonnal vagy munkatársaival, s ebben bizonyára a latin nyelv volt segítségére. Ez magyarázhatja azt, hogy "Wittenbergbe hívták", azért, "hogy gondoskodjon a négy evangélium, valamint Pál (leveleinek) román, lengyel és német nyelvű kiadásáról". Olyan személyt hívtak tehát, aki járatos lehetett a román és a lengyel nyelvben egyaránt, s kézenfekvő, hogy erre a célra leginkább egy Krakkóban tanult moldvai román humanista felelt meg.

Moldva lakosságának etnikai hovatartozásából ítélve gyakorlatilag ott román, német, vagy magyar nyelvű bibliákra lett volna szükség. A tervezet ismeretében azonban magyarázatra szorul, hogy miért kellett volna a kiadás egyik nyelve a lengyel legyen? Azt gyanítjuk, hogy a trilingvis kiadás terve Krakkóban vagy Wittenbergben született meg, mindenképpen olyan helyen, ahol német vagy lengyel reformátorok missziói feladatuknak tartották a moldvai egyházszervezést, s ennek érdekében az újszövetségi iratoknak többek között román nyelvre való fordítását is szorgalmazták. Valószínűsíthető, hogy akik a moldvai öreg tudóst Wittenbergbe hívták, ismerve, hogy az nem tud németül, de lengyelül igen, a románra való fordítás céljából közvetítő nyelvként a lengyelt választották és nevezték meg a trilingvis kiadás tervében. Az is lehetséges, hogy a lengyelt azért vették be, mert a román nyelvű fordítás létrejöttében és kiadásában számítottak a lengyel reformátorok segítségére, akik a fordítás alapjául bizonyára a német fordítást használták volna. Mindez együtt magyarázhatja azt, hogy a trilingvis kiadás román, lengyel és német nyelven jelent volna meg.

Az első évtizedben a reformátorok főként a reformáció indítóokait szolgáltató római katolikus egyház híveit célozták meg tevékenységükkel; az ortodoxián belül nem szorgalmazták a változtatást, az új tanok terjesztését. Ennek egyik oka éppen az lehet, hogy Luther az igaz egyház ismertetőjeleit a keleti kereszténységben felismerhetőnek vélte, s ezt meggyőző érvként hangoztatta a katolikus egyház ellenében. Érthető tehát a lutheránus teológusok érdeklődése a konstantinápolyi görög patriarkátus és a keleti egyház iránt, következésképpen az is érthető, hogy ennek érdekében olyan nyelvekre is szerették volna lefordíttatni a Bibliát, amely nyelveket az ortodox egyházak hívei beszéltek.

A tervezett háromnyelvű kiadás megvalósulásáról nincsenek adataink. Tény az, hogy 1551-1553 között Nagyszebenben megjelent az Újszövetség egyes könyveinek első nyomtatott román nyelvű fordítása, amelynek alapjául a Luther-féle német fordítás szolgált. A lengyel bibliakiadásról tudjuk, hogy a szebenivel egyidőtájt, 1551-ben kezdődött el a Máté evangéliumának kinyomtatásával, és a következő évben Johannes

Seklucyan munkássága nyomán elkészült a teljes Újszövetség kiadása. Összefoglalásképpen Al. Rosetti a vizsgálatunk tárgyát képező 1532-es levél alapján leszögezi, hogy nem egy, hanem több olyan központ létezett, ahol bibliai szövegek román nyelvre való fordításával foglalkoztak, s ezáltal a reformáció közvetve a román nemzeti nyelv kialakulását is szolgálta. Ez a levél pedig a legelső írásos bizonyíték a moldvai reformáció kibontakozásáról. Hasonlóképpen innen számítjuk a moldvai és a lengyel protestantizmus együttműködési tervének a kezdetét.

Lengyel püspök a "zsarnok vajda" országában

Jan Lusinsky püspököt Heraclides Jakab /dictus Basilides seu Basilicus Despota/* hívta Moldvába. Két évig tartó uralkodása alatt (1561-1563) a trónt külföldi segítséggel elfoglaló Despot vajdának egyfelől a lengyel és a német protestánsok reformációs érdekeihez kellett idomulnia, politikailag pedig a bécsi katolikus udvar nagyhatalmi törekvéseit fedezte, mivel e két fél közös támogatásával jutott uralomra. A török iga alóli felszabadítás tervéhez ugyanakkor nemcsak szövetségesei haderejét látta szükségesnek, hanem a románok lakta fejedelemségek egyesítését is. Lăpușneanu vajda fegyveres legyőzése után (Verbia, 1561. november 17-18.) diplomáciai munkába kezd, és 1562 márciusában végre a török porta is elismeri a moldvai trón uraként. A román uralkodók közül legelőször Despot vajdáról jelent meg latin nyelvű életrajz, amelynek a humanista Johannes Sommer volt az írója. Ezen hiteles dokumentum mellett számos okirat, feljegyzés és tanulmány kapcsolódik a nevéhez, mivelhogy nagyravágyó ember volt. A görög szigetvilágból indulva Párizsban kezdi az egyetemjárást. Befolyásos barátokat szerez, és kalandos sorsának tükröződése nyomon követhető az előkelő származást bizonyítani kívánó névváltoztatásaiban.

Despot pályafutása számunkra az 1550-es évek elején válik érdekessé, amikor két ifjú lutheránus gróf kíséretében Melanchtonhoz utazik Wittenbergbe. Öt esztendő múlva V. Károly császár szolgálatából tér ide vissza, és Melanchton ajánlólevelével Dániába utazik. Az őt bemutató, III. Keresztély (Christian) dán királyhoz címzett levélben az áll, hogy a Kréta szigetén lakozó Hermodoros Lestarchos iskolájában tanult ifjú

*Heraclides Jakabot, mint láttuk, Basilidesnek, vagy Basilicus Despota-nak is mondták, az újkori román történetírás már csak Despot-vodă, azaz Despot vajdaként említi.

A "básziléusz" bizánci (görög) tisztségnév, jelentése: "király". A "bászilikosz" jelentése pedig: "királyi". A "despota" görög szó, jelentése: "úr". Bizáncban a "despota" közigazgatási méltóságot jelölt. A 15-17. században a szerb fejedelmek címe a "despota", s ezt elsősorban azok viselték, akik elismerték a törökök fennhatóságát. Következésképpen: Heraclides Jakab "basilicus despota" volt, azaz egy közigazgatási terület (esetünkben Moldva) királyi ura, méltósága, aki - ha kényszerű módon is, de - elismerte a török fennhatóságot, legalábbis az ezektől való függőséget.

A "-vodă" a szláv hadvezér, katonai vezető jelentésű szó, a "vojevoda" megfelelője. Lengyelországban a tartományi vezetők címeiként, Moldvában "fejedelem" jelentésű méltóságnévként használták. A Despot-vodă tehát görög és szláv eredetű szavakkal ugyanazt fejezi ki: egy terület fölött uralkodó "méltóság". Mai értelmezésben a "despota" kényurat, zsarnokot jelöl, ezért Heraclides Jakabot az utókor - tévesen - "zsarnok vajda"-ként tartja számon. (A szerkesztő megjegyzései.)

(ekkor kb. 35 éves) rokon a konstantinápolyi pátriárkával, jól ismeri a keresztény tanítást és felvette a lutheránus egyház tanát. Az új pápáról (IV. Pál) pedig "jártas lévén az asztrológiában is", kedvezőtlen horoszkópot állított össze.

Északi utazása után Königsberg érintésével utazik Litvániába (1556 november), és résztvesz a livóniai hadjáratban. Bielski lengyel krónikás szerint a Pozwolsk környéki csatározások után, 1557-tel kezdődően vetette szemét Moldvára, főleg miután megismerkedett az akkori moldvai vajda, Alexandru Lăpușneanu által elűzött bojárokkal. A lengyel reformátorokkal a Lasco révén került közeli kapcsolatba. Alapos okok nyomán feltételezzük, hogy Despot már a dán udvarban hallott a Lascoról, Melanchton és a lutheránus Albrecht herceg ismeretségét pedig a bizalomra való kezesség forrásaként aknáztta ki. A száműzetésből 1556 decemberében hazatérő Johannes a Lascot az ország reformálásának kiteljesítése foglalkoztatta. 1557 márciusában érkezett Radziwill litván nagyherceg wilnai udvarába, ahol latin és lengyel nyelven prédikált, abban a kastélyban, amelynek egyidejűleg Despot is lakója volt egy hónapig. Baráti körükbe tartozott az erdélyi Bakfark Bálint és annak a később unitáriussá lett sógora, Laurentius Kryszkowszki. Despot látszólag elfogadta az a Lasco-féle úrvacsorát. 1557. április 23-án útegyengető levelet írt Albrecht hercegnek a Lasco támogatása érdekében. Böven színezi, hogy a Lasco jó véleménnyel van a hercegről és néhai Andreas Osiander udvari teológusról, akinek a Lasco nem kárhoztatja megigazulástánát. A Lasco és Despot együtt helytelenítik Melanchton véleményét, aki a Római levél kommentárjában visszautasítja Osiandert. Despot más közvetítést is vállalt: Horatio Curine titkára révén megküldte a hercegnek az a Lascotól származó istentiszteleti rendtartási könyvet, a "Forma ac ratio"-t. Titkárának később a Despottal való megkülönböztetése miatt el kellett hagynia az országot.

A Lasco meghívására Despot is részt vesz a nemzeti egyház létrehozásán munkálkodó prédikátor-teológus csoport kislenyelországi körútján, amelynek tagjai közé tartozott Stanislaw Lutomirsky, Jan Boner, Francesco Lismanino, Stanislaw Budzinsky és Jan Lusinsky. Céljuk: a lutheri evangélikusok, a kálvinista reformátusok és a cseh-morva testvérek közötti uniós egyház megvalósítása. De megalakulóban van már az unitárius "ecclesia minor" is, amelynek képviselőivel Despot szintén kapcsolatokat ápolt. A lengyelországi protestáns egyházak számát és összetételét másutt már ismertettük. Itt csupán egy elérhető, Despot-korabeli kimutatásra utalunk. Despot tehát részt vett az a Lasco által irányított egységtörekvésű missziói munkában. Lényeges, hogy akkor ismerkedett meg Lusinskyval, a Lasco tehetséges tanítványával és barátjával. Despot vajdának az uralkodását megelőző sorsa kevésbé ismeretes.

Jan Lusinsky nevére az 1555. április 25-én tartott pinczowi zsinat jegyzőkönyvében maradt fenn az első tudósítás. 1557. január 18-án a Krakkó melletti Iwanow-czébe rendeli lelkészi szolgálatra a református szuperintendens, Felix Cruciger. Svájci küldetése alkalmával 1558 őszén Kálvint is felkeresi, aki őt szeretett fiának nevezte. Ez alkalommal teremtett kapcsolatot a zürichi reformátorokkal. Felszenteléséről az 1559. április 25-én tartott pinczowi zsinat döntött. Maga a felszentelés bizonyára Iwanowiczében történt, mert ugyanez a zsinat határozatban mondta ki, hogy a lelkészeket abban a gyülekezetben kell ordinálni, ahol szolgálnak.

Jóllehet a kálvini reformáció főleg Kislenyelországban terjedt el, ugyanitt 1560-ig az unitarizmusnak már jelentős tábora volt, és tudunk Lusinskynak az unitáriusokkal való közvetlen érintkezéséről. Például Morvaországban Lelio Sozinitól küldött levelet a cseh-morva testvérek széniorának, továbbá részt vesz a Stancaróval küzdő zsinatokon.

A Lasco halála után a május 28-i wlodislawi zsinat pontos megbízatásban részesíti, amikor annak a háromtagú bizottságnak a tagjává nevezi ki, amely a cseh-morva testvérekkel kötött egyezség felújítását hivatott ápolni. Azt, hogy Jan Lusinsky már 1561-ben követte volna Despot vajdát Moldvába, nem tudjuk igazolni, de 1562 tavaszától már ott találjuk.

Az ország belső életének megszervezésekor Despot vajda újszerű megoldásokat keresett. Udvarában számos külföldit alkalmazott, és a bojárok hatalmának korlátozásával központi kormányzást vezetett be. Idővel az is kitűnt, hogy hiába koronáztatta meg magát a metropolitával, vagy hiába sietett elsőként megcsókolni az evangéliumos könyvet a püspöki templomban, mert később teljesen elhagyta az ortodox istentiszteleten való részvételt, és a lutheránusokhoz pártolt.

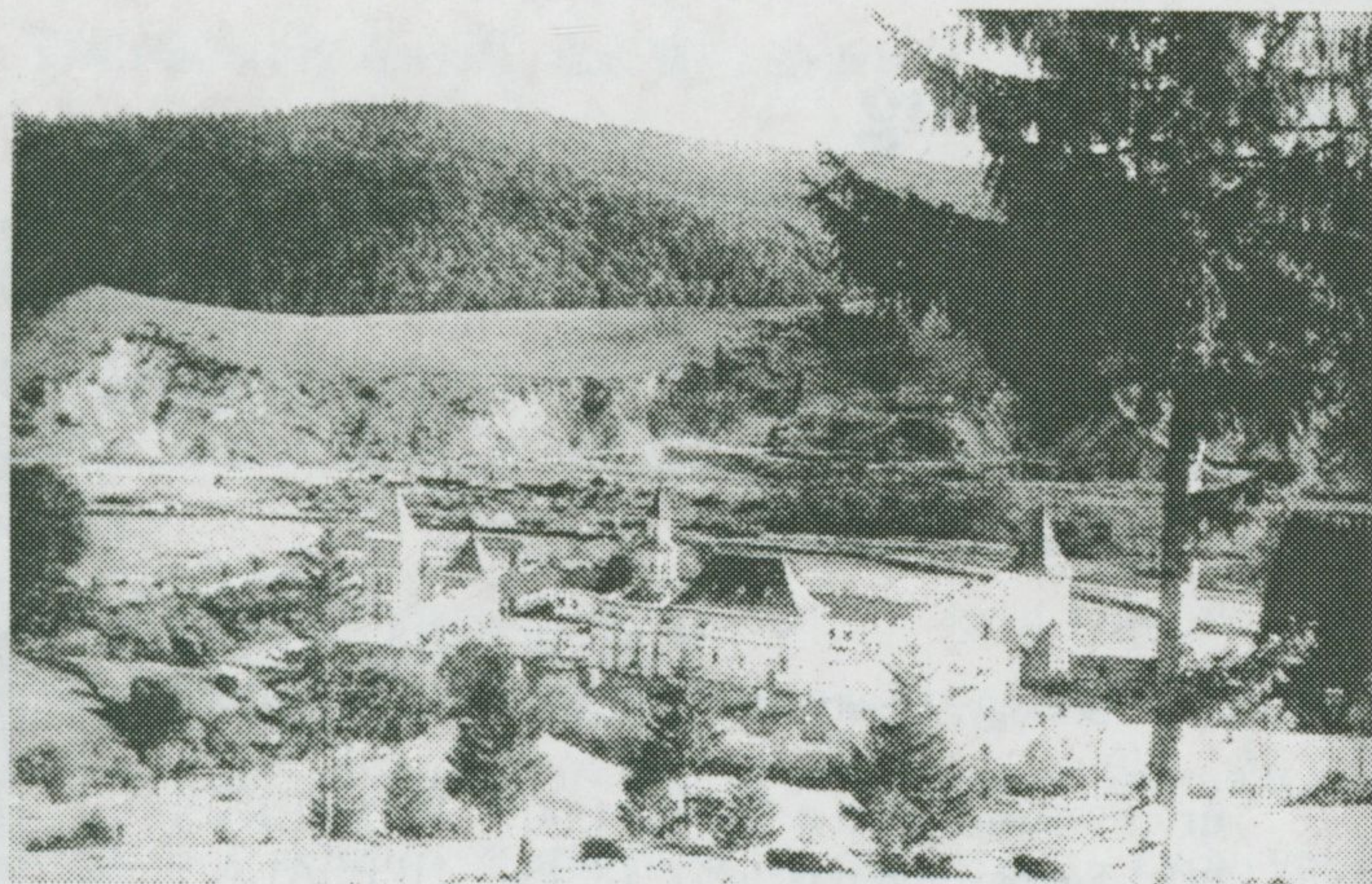
Kulturális reformjait illetően a legnagyobb eredményt a szöcsvári (suceavai) udvari könyvtár felállításával és a kutnári (Cotnari-i) latin iskola létrehozásával érte el, amelynek ő fedezte költségeit, s így ingyenes oktatásban részesültek az ifjak, akik nemzetre és vallásra való tekintet nélkül iratkozhattak be. A nyugati mintára szervezett iskola vezetésével az Elba menti Pirnából származó Johannes Sommert bízta meg, aki jól verselt görög, latin és német nyelven. Sommer és a vele barátságot kötő Lusinsky 1562 elején érkezhetett Moldvába. Utóbbiról az első feljegyzés Belsius császári küldött beszámolójában található 1562. április 13-án, mint aki "episcopus nationis Saxonicae et Hungaricae". Jan Lusinsky 1563 májusában halt meg, amikor Despot vajda társaságában az országos vizitáción vett részt. Egy jászvári (Iași-i) templomban temették el. Nemesi származású feleségének halála a Despot elleni lázadás idejére (1563. augusztus 19.) esik.

Amikor Lusinsky és felesége az országba érkezett, a moldvaiak elcsodálkoztak, mert még sohasem láttak nős püspököt. Lakóhelyük szintén Kutnáriban (Cotnari-ban) volt, ahol

századunk elején N. Iorga román történétíró feljegyezte, hogy a helybeliek "püspök dombjának", azaz "dealul piscupului"-nak nevezték az egyik szőlőhegyet, és még látta annak a hatalmas gótikus templomnak a köveit, amely szerinte a legnagyobb lehetett az összesek között, amelyeket valaha is látott. Lusinskynak az volt a feladata, hogy renováltassa a romos templomokat, és a lelkeket a hitre oktassa: "et animos in fide confirmat". Sommer a IV. Elégiában a Lusinsky tevékenységét Illés prófétához hasonlította. Megfeddi a vajdát, amiért részt

A Neamț-i kolostortemplom

A putnai kolostor távlati képe

vett a víz megszentelésekor tartott ünnepségen, s a babonáságot a szív bűnének tartotta. Egy 1562. június 7-ről keltezett levél azt mondja el, hogy a püspökségéhez tartozó templomokban rendszeresen prédikáltak és úrvacsorát osztottak. 1563 tavaszán pedig az a hír járta a svájci és lengyelországi református körökben, hogy Despot vajda kívánságára Lusinsky Kálvintól megkérte a genfi egyházi rendtartás nyomtatott példányát. Lusinsky püspöki kinevezéséről a svájciakat Thretius Kristóf krakkói lelkipásztor értesítette. Huszonöt esztendő múlva, amikor a lengyel Solikowski érsek jelentést írt Rómába Montalto kardinálisnak a moldvai reformációról, Lusinskyt ő is püspöknek nevezi, de megjegyzi, hogy a protestánsok inkább superintendenst szoktak mondani.

Arra a kérdésre, hogy Jan Lusinskyt követték-e honfitársai vagy más nemzetiségű lelkészek, nem válaszolhatunk kimerítően. Egyszer, 1562 januárjában St. Lutomirsky érkezik veszélyes téli utazás közepette. Váslóból (Vasluiból) ír Albrecht hercegnek Königsbergbe: közli, hogy küldetésében eljár és figyelmeztette Despot vajdát, hogy tartózkodjon egy kétes kimenetelű török ellenes háborútól. Moldvába jött a szintén Despot vajda által felkarolt Cyprian Bazylik, aki Sieradzból származott. Despot bukása után Radziwill herceg udvarába húzódik, és mindvégig református marad. Despot egyik életrajzírója, Antonio Maria Gratiani szerint, aki azonban nem ismerte a vajdát, a "vilnai istentelenség" is megjelent az országban. Ennek kapcsán többen úgy vélték, így Ernst Benz is, hogy a Moldvába készülő Francesco Lismanino csakugyan megérkezett, mivel Gratiani többször is emlegeti. Ma tudjuk, hogy Lismanino végülis lemondta tervezett moldvai útját. Hasonlóképpen szó volt Caspar Peucer, Justus Jónás, Joachim Rheticus és Hermodoros Lestarchos meghívásáról egy felállítandó akadémia érdekében, de ezek a látogatások is elmaradtak. A Biblia kinyomtatására érkezett az országba Wolfgang Schreiber felszerelésével együtt, de kedvezőtlen politikai magatartása miatt sikertelenné vált a működése, és Despot vajda átadta a törököknek.

Valószínű, hogy az Ungnad János szolgálatában álló Wolfgang Schreibert a szerb Demetrios szerzetes irányította Moldvába. Amikor Despot 1558-ban Brassóba menekült, ott Demetrios testvérként adoptálta, amit a mitológiai eredetű családfájának kinyomtatása igazol. Ettől kezdve útjaik egybefonódnak. Demetrios 1561-ben fejezte be Jakob Andrea kétéjának szláv fordítását; Despot uralkodásának idején pedig diplomáciai feladatokat bonyolított le. Ő ápolta a kapcsolatokat

a konstantinápolyi pátriárkátussal, ahol évekkel azelőtt írnyi szolgálatban állott. Általa kért 1562 karányocsa után Despot vajda Johannes Zygomalas pátriárkatusi titkárt, hogy őt úgy ajánlja be II. Jozafát pátriárkának, mint isteni elhivatottságú uralkodót. A törököktől való hírszerzésre pedig Zygomalas szövetségét keresték. Sommer Demetrioshoz írja a nagyon szép VI. Elégiát.

Despot vajda halálával (1563. november 9.) a moldvai protestantizmus nem enyészett el, de az Alexandru Lăpușneanu új trónfoglalásával a lengyel irányítás megszűnt. S ahogy elkezdődött a rekatolizáció, az Sánta Péter (Petru Șchiopul) alatt (1574-91) Moldvában már annyira érezte hatását, hogy a lengyel jezsuiták erőszakos térítései ellenében Edward Barton portai angol nagykövet kénytelen védelmezni a protestánsokat. Emiatt 1594-ben a lemergi érsek azt mondja az angol Wilcoxról, hogy a kálvinistákat a görögkeleti ortodox egyházzal akarja egyesíteni. Bernardo Quirini (Quirinius) atya ezidejű (1597) vizitációjának kimutatása 10 704 lélekről számol be, amelyről indirekt módon arra következtethetünk, hogy a háborúk pusztításai után ez a lélekszám volt az alapja a moldvai protestantizmus rétegének. A felekezeti megoszlásra gondolva az 1561-63-as periódusban megemlíti a Theodor Wotschke véleményét, aki észrevette, hogy Jan Lusinsky és Despot vajda reformátori terveit egyforma buzgósággal figyelték Königsberg, Wittenberg, Zürich, Genf, Krakkó és Vilnó városaiban. Despot udvari orvosa, a görög Dionisius úgy beszélte el Gratianinak, hogy a szőcsvári (suceavai) ostrom alatt Despot vajda tanúk előtt tagadta és átkozta meg az új "szektákat". Ha ez hitelt érdemel, és a "szekták" kifejezés nem önkényesen származik Gratiani tollából, úgy valóban a protestantizmus több irányzatának jelenlétére gondolhatunk. Ettől függetlenül Szentmártoni Kálmán helyesen ítélte meg, hogy nemcsak Despot vajda személyes hite kérdéses, hanem külső vallásossága, hitvallásossága sem választható meg az alapos bizonyítékok hiányában. De az már állítható, hogy a hatalmi céljait mindig az egyházak érdeke és hitvallása elé helyezte.

Jan Lusinsky felekezeti hovatartozására nézve sincs perdöntő bizonyítékunk moldvai püspöksége idejéből. Johannes Sommerről köztudomású, hogy unitárius teológusként halt meg Kolozsváron 1574-ben. Sommer 1567-ig a brassói lutheránus iskola rektora, a 15 Elégiát ekkor már befejezte, de egy szóval sem tesz különösebb említést a Lusinsky hitágazatára nézve. Iorga, Szentmártoni és Papacostea unitáriusnak, Petri lutheránusnak, Bîrsănescu kálvinistának mondja. Véleményünk szerint - levelezéséből is következtetve - kálvinista volt, aki mindvégig kapcsolatban állott a svájci reformátusokkal.

Amikor Jan Lusinsky 1563 tavaszán Despot kíséretében vizitációt tartott az országban, Galac (Galați) városában hirtelen meghalt, és a korabeli történetírók úgy sejtetik, hogy mérgezték. Felesége egy jászvásári (Iasi-i) templomban temettette el. Halála után a következő moldvai protestáns püspök a valószínűleg szász származású Otth Jakab, aki Sánta Péter (Petru Șchiopul) idejében végzi szolgálatát Moldvában. Despot bukása után Lusinsky feleségét felakasztották, a szőcsvári (suceavai) udvari könyvtár megsemmisült, a Bákóban épülő protestáns templom épületét lerontották. Despot bukásával a moldvai reformáció súlyos csapást szenvedett, de a német nyelvű lakosok között a lutheri, a magyarok között a kálvini irány még száz év múlva is tovább élt.

MAGYAR IGE ÉSZAKON

május végétől augusztusig

			Protestáns istentisztelet				
MÁJUS	30	szb				Egyháztanács értekezl.	OSKARSTRÖM
	31	vas	11:00	TÍNGAGÄRDE	úrv.	Pünkösöd 1. Konfirmáció	
JÚNIUS	01	hfő	17:00	GÖTEBORG		Pünkösöd 2. Keresztelő	
	06	szb					11:00 HALMSTAD
	07	vas	15:00	MALMÖ	úrv.	Somogyi Albert ref.lp	16:30 GÖTEBORG
	13	szb	11:00	HALMSTAD	úrv.	Somogyi Albert ref.lp	14:00 VÄSTERLS
	14	vas	17:00	HELSINGBORG	úrv.	Somogyi Albert ref.lp	18:00 UPPSALA
							12:30 STOCKHOLM
							16:00 SÖDERTÄLJE
	20	szb					11:30 LUND
	21	vas					15:30 MALMÖ
							17:00 HELSINGBORG
JÚLIUS			NYÁRI SZÜNIDŐ				
AUGUSZ- TUS	15	szb	11:00	LJUNGBY			
			17:00	SÖLVESBORG			
	16	vas	15:00	MALMÖ			
	22	szb	11:00	HALMSTAD			
			17:00	HELSINGBORG			
	23	vas	11:00	TÍNGAGÄRDE			
			17:00	GÖTEBORG			
	28	ptk	19:00	OSLO			
	29	szb	10:00	KUMLA			15:00 VÄXJÖ
			14:00	KATRINEHOLM			18:00 LJUNGBY
			18:00	ESKILSTUNA			11:00 OLOFSTRÖM
	30	vas	10:00	VÄSTERLS			15:00 HALMSTAD
			14:00	UPPSALA			
			17:00	STOCKHOLM			

Tíngagärde - kilátás a magyar gyülekezeti otthonból a Tolken-tóra

Tóth Károly Antal: AZ út (Folytatás a 2. oldalról)

minket, és földi életünkben is törődik velünk. *Egyéni, személyre szóló* bizonyosságot, sőt bizonyítékokat várunk, hiszen ha a kegyelem valóban működik, akkor egyszer minket is meg kell fognia! Gyakran (lelkileg) tétlenkedve várunk, mintha nézők lennénk csupán, akárcsak a tévé képernyője előtt.

Pedig tudhatnánk, hogy semmit nem kapunk ingyen. Részvételünk, *munkánk* nélkül kegyelemben sem részesülhetünk. Passzivitásunk egyik oka egy eléggé elterjedt közhiedelemben is gyökerezhet, mely szerint Isten kegyelme nem árad mindenkire egyformán, mert vannak *kiválasztottak*, akiknek eleve elrendelt jussa az üdvösség. Ha tehát nem vagyunk ez utóbbiak között, akkor hiábavaló, ha pedig közöttük vagyunk, akkor felesleges minden erőfeszítés. Pedig a legnagyobb mértékben felelősek vagyunk azért, hogy “antennáink” működőképesek legyenek, hogy nyitottak legyünk, készek a felénk sugárzó lelki segítség befogadására. Mert mindnyájan meghívottak, “hivatalosak” lennénk, de ha elmulasztottuk azt, hogy ennek a meghívásnak eleget tegyünk, akkor nem lehetünk “*választottak*” majd, amikor ennek eljön az ideje (vö. Máté 22,14).

Egy húsz év körüli fiatalembert interjúvoltak a magyar rádió egy igen régi adásában. Arról kérdezték, hogyan kedvelte meg a komoly zenét. Vettem néhány Bartók-hanglemezt - mondta -, és kíváncsiságból meghallgattam, hogy rájöjjenek, mit esznek rajta egyesek. Egyáltalán nem tetszett a zenéje, de újra és újra fölvettem, mert mindenképpen tudni akartam, mi van benne, ami miatt mások kedvelik. Egy idő után kezdtem megérteni, és ma szeretem.

Azt hiszem legalább ennyi erőfeszítést a szóban forgó kérdésekre való válaszkeresés is megérdemel, hiszen mennyivel többről van itt szó, mint a klasszikus zene értéke vagy nem értéke.

Az idézett fiatalember minden bizonnyal sohasem fogja a zene üzenetét, ha nem feltételezi, hogy *van* üzenete. Éppígy a következetesen hitetlen embernek sem sok esélye van arra, hogy valóban választ találjon az Istennel kapcsolatos kérdéseire. Ehhez legalább (az előbbieken említett értelemben) bizonytalannak kell lenni, mert meg kell szólítani azt a Valakit, és a segítségét kérni, mert *nincs más útja alapvető létkérdéseink tisztázásának*. Nem lehet megszólítani azt, aki szerintünk nincs. Még kevésbé lehet a segítségét kérni. Márpedig zörgetnünk kell ahhoz, hogy megnyitassék nekünk (lásd Máté 7,7).

E szerény zörgetés során tulajdonképpen mi magunk nyílunk meg egy kétirányú áramlás, az Istennel folytatott beszélgetés számára, amit imának szoktunk nevezni. Az így létrejött kapcsolat biztosít bepillantást számunkra az egyébként hozzáférhetetlen tartományokba, és minden fontos kérdésünkre ezen az úton kapunk választ. Az ima teszi lehetővé, hogy egy napon rádöbbenjünk Isten minden pillanatban való jelenvalóságára. Arra, hogy Ő nem távoli lény, nem messziről pislákoló sugár, hanem mindeneket szüntelenül átható erő, akinek életünket befolyásoló hatása általunk naponta megmunkált érzékenységünktől függ. Ez az érzékenység biztosítja a mindnyájunkat szüntelenül elárasztó kegyelem befogadását, és ezáltal rátalálásunkat arra az útra amely a mienk.

új
Kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns
Gyülekezetek lapja – Az Északon élő
magyarok ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning
– Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

Megjelenik kéthavonta – évi 6 szám
(Utkommer varannan mlrad – 6 nr per år)

Írgíng VI. évfolyam
Nummer 2. szám
April-maj 1998 április-május

Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)
Veress Zoltán

Szerkesztők (Redaktörer)
Molnár-Veress Pál
Szentkirályi Csaga, Sántha Ferenc,
Layout:
Molnár-Veress Mária Magdaléna

Szerkesztőség (Redaktion)
Vintrosagatan 17/1,
S-124 73 Bandhagen /Stockholm/
Telefon/Fax: +46 – (0)8 – 86 36 39

E-mail címünk (e-mail adress):
keve@mbox301.swipnet.se

Nyomda (Tryckeri)
Ekonomi-Print AB
113 23 Stockholm – Dalagatan 31
Telefon/Fax: +46–(0)8–33 29 90 /33 47 62

Felelős vezető (Chef)
Alexander Jenssen

Példányszám (Upplaga)
2200

**Gyülekezeti tagjaink a lapot térítésmentesen
kapják. (Församlingsmedlemmar får
tidningen gratis.)**

Adományt a lapkiadás céljára köszönettel
fogadunk az alábbi számlaszámra (Gåvor till
utgivning emottages med tacksamhet
på följande postgironummer)

Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

Norvégiai terjesztőnk:
HORVÁTI GYÖRGY
N-1353 BAERUMS VERK
Nedre Toppenhaug 9
Tel: +47-67 56 21 05

Finnországi terjesztőnk:
LUKÁCSFY KRISTÓF
FIN-00430 HELSINKI
Perhekunnantie 26 I 62
Tel: +358-(0)9-53 73 14

Észtországi terjesztőnk:
TALUR KATALIN
EE-0035 TALLINN
Järveotsa tee 41-21
Tel: +37-(0)2-659 03 32

A Kárpát-medence országában terjesztőnk:
KÁSZONI K. JÓZSEF
H-1092 BUDAPEST
Högyes Endre utca 3, III. em. 4.
Tel: +36-(06)1-217 61 71

E. Stadj.
Molnár-Veress Pál
Vintrosagatan 17/1
124 73 BANDHAGEN

Fénykép a sklnei turistaegylet kiadványából

Ó URunk, mi Urunk!
Mily felséges a te neved az egész földön.

Ha látom az eget, kezed alkotását,
a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél,
micsoda a halandó - mondom -, hogy törődsz vele,
és az emberfia, hogy gondod van rá?
Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél,
dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg.
Úrrá tetted kezed alkotásain,
mindent a lába alá vetettél.

(Részlet a VIII. zsoltárból)